

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Volný čas dětí na 1. stupni ZŠ

Diplomová práce

České Budějovice 2011

Vedoucí diplomové práce:
doc. PhDr. Miroslav Somr, DrSc.

Vypracovala:
Klára Douchová

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá volným časem dětí mladšího školního věku. Teoretická část pojednává o vývoji dítěte, o působení okolních vlivů na žáka, co se týká zejména rodiny, vrstevníků, prostředí a médií. Dále se zabývá pojmem volný čas, možnostmi jeho využití, jeho strukturou a funkcí a zájmovými činnostmi. Třetí kapitola je věnována výchově mimo vyučování.

V praktické části je na základě výzkumné sondy, která byla provedena ve dvou základních školách, zjišťováno, jak se liší trávení volného času dětí z malého města a z města většího. Rozdíly mezi dívkami a chlapci. A jakým způsobem by si děti přály strávit svůj vysněný volný čas.

KLÍČOVÁ SLOVA

aktivity dětí, dítě mladšího školního věku, média a komunikace, rodina, vlivy působící na dítě, volný čas, výchova mimo vyučování, zájmové činnosti, základní škola

ABSTRACTS

This thesis deals with the free time of children younger than school age. The theoretical part deals with the development of a child under school age, the effects of environmental problems on the pupil, which applies especially to family, peers, environment and functions, and special interest activities. The third chapter is devoted to education outside the classroom.

The practical part is based on research spacecraft, which was conducted in two elementary schools, examined how different leisure time activities for children from a small town and larger cities. Differences between girls and boys. And how would the children want to spend their leisure time dream.

KEY WORDS

activities for children, education outside the school, elementary school, family influences on the child, children younger than school age, leisure, leisure activities, media and communication

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Volný čas dětí na 1. stupni ZŠ“ zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Chýnově dne .....

Klára Douchová

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Miroslav Somr, DrSc.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod	7
1. Působení vlivů na dítě mladšího školního věku	9
1.1 Dítě mladšího školního věku.....	9
1.2 Funkce rodiny a její působení na dítě	13
1.2.1 Pravidlo tří P	15
1.3 Vliv prostředí a vrstevníků na osobnost žáka	16
1.3.1 Prostředí	16
1.3.2 Vrstevnické skupiny.....	16
1.4 Vliv médií a komunikace	18
1.4.1 Společenské funkce médií.....	18
1.4.2 Rozdělení médií	19
1.4.3 Vztahy mladých lidí a médií	22
1.4.4 Komunikace	22
2. Volný čas	24
2.1 Co je to volný čas?	24
2.2 Možnosti využití volného času	26
2.2.1 Nesprávné využití volného času	28
2.3 Zájmové činnosti.....	28
2.4 Změny v trávení volného času v posledních letech	33
3. Výchova mimo vyučování	36
3.1 Pojem výchova mimo vyučování	36
3.2 Funkce výchovy mimo vyučování	37
3.3 Instituce podílející se na výchově mimo vyučování	38
3.4 Výchovné využití volnočasových činností ve školském zařízení.....	40
4. Metodologie výzkumné sondy a výzkumné otázky	42
4.1 Cíle výzkumné sondy a výzkumné otázky.....	42
4.2 Hypotézy	43
4.3 Výzkumný vzorek	44
4.4 Výzkumný nástroj	44
4.5 Sběr a analýza dat.....	44
4.6 Popis výzkumných pracovišť	45

4.7	Vyhodnocení, interpretace a diskuze	49
5.	Závěr.....	73
6.	Seznam použité literatury.....	75
7.	Seznam obrázků	77
8.	Seznam tabulek	78
9.	Seznam grafů	79
10.	Přílohy	80
10.1	Dotazník pro žáky	80
10.1.1	Vzorový dotazník.....	80
10.1.2	Ukázky vyplněných dotazníků.....	83
10.2	Ukázky prací – vysněné trávení volného času	92

Úvod

Diplomová práce se zabývá problematikou trávení volného času u dětí mladšího školního věku. Většina dětí na 1. stupni ZŠ, kterým skončí vyučování v poledne, se přemístí buď do družiny, nebo na zájmový kroužek, který nabízí příslušná základní škola. Mne spíše zajímalo, jak děti tráví volný čas, když přijdou domů ze školy. Jestli jsou schopni zabavit se nějakou vlastní činností nebo jim rodiče zajistí docházení do zájmových sdružení nebo sportovních aktivit i mimo školu.

Pojem volný čas si každý z nás představuje jinak. Pro někoho může být nejlepším využitím osobního volna sledování televizních pořadů a filmů nebo hraní her na počítači, druzí se raději budou věnovat četbě, kreslení nebo jiné zajímavé činnosti a ti, co mají rádi sport, budou většinu volného času trávit někde na hřišti nebo v tělocvičně. Jako volnočasovou činnost bychom mohli chápat skoro každou činnost, kterou dítě vykonává nad rámec svých pracovních aktivit, dělá ji dobrovolně a přináší mu radost.

Nejdůležitější je umět svůj volný čas správně využít a nepromarnit ho zbytečnostmi. V dnešní uspěchané době, ani spousta dětí nemůže trávit svůj volný čas podle svých představ. Často jim to nedovoluje ani obtížná finanční dostupnost některých aktivit. Jelikož sama pocházím z malého města, vím, že v takových městech nebo vesnicích není pro děti dostatečná nabídka smysluplného využití volného času. Naopak ve větších městech jsou tyto možnosti o mnoho rozsáhlejší. Dalším problémem je, že si děti z vesnic, ať už z finančních důvodů nebo špatného dopravního spojení, nemohou dovolit dojíždět do velkých měst, kde by mohli provozovat aktivitu, která je baví. Na vesnicích a malých městech sice bývají různá hřiště pro sportovní vyžití, ale pro děti které baví např. různé ruční práce, kreslení, tancování, zpěv, apod., dost často chybí sdružení s odborným vedením, které by pro děti něco podobného zajišťovalo. Dítě samozřejmě nemusí být za každou cenu ve svém volném čase vedeno odborným pracovníkem, ale může se pak stát, že žák neumí trávit volný čas žádoucím způsobem. Uzavírá se do sebe, žádná činnost ho nebaví, z jeho života se pomalu vytrácí komunikace s okolím a většinu času stráví u již zmiňované televize nebo počítače. Vedoucí pracovník mu v jisté míře může pomoci začlenit se do kolektivu, naučit ho řešit různé těžké životní a konfliktní situace a zvládat nezdary. Žák se může mimo školu

díky svým aktivitám dál vzdělávat a poznávat nové přátele. Ve velkých městech je mnoho zájmových sdružení, které se starají o naplňování volného času dítěte. Ze strany rodičů i okolí jedince je velmi důležité dbát na to, jakým způsobem tráví jejich dítě volný čas.

Já jsem se ve své diplomové práci zaměřila na možnosti využití volného času žáků stejného věku v malém a větším městě.

Diplomová práce je členěna do čtyř částí. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. Obsahem první kapitoly jsou vlivy, které působí na dítě mladšího školního věku. Zaměřila jsem se nejprve obecně na vývoj dítěte mladšího školního věku. Jak se v tomto období rozvíjí jeho tělesný a psychický vývoj, myšlení, vnímání, pozornost, paměť a mnoho dalších jevů. Dále jsem se zabývala vlivem rodiny, prostředí, a vrstevníků na dítě. Každá z těchto složek je ve snaze o správné trávení volného času žáka hodně důležitá a závisí jedna na druhé. Na závěr kapitoly jsem zařadila také téma o působení médií a komunikace na dítě, což je v dnešní době velmi často diskutované téma.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na pojem volný čas, co to vlastně je a jaké jsou možnosti jeho využití. Čím je tvořena struktura a jaká je funkce volného času. Jakým zájmovým činnostem se může žák věnovat. A v neposlední řadě také jak se v posledních letech mění trávení volného času dětí mladšího školního věku.

Třetí kapitola se zabývá výchovou mimo vyučování, jejími funkcemi. Nejdůležitějšími institucemi, které zprostředkovávají zájmové činnosti a aktivity pro děti. A také výchovným využitím volnočasových aktivit ve školním prostředí.

Čtvrtá kapitola je výzkumná sonda. Nejprve je uveden cíl výzkumné sondy a výzkumné otázky, dále jsou stanoveny hypotézy, výzkumný vzorek, výzkumný nástroj, sběr a analýza dat a jejich vyhodnocení a popis výzkumných pracovišť. Celý projekt byl zpracován dotazníkovou metodou na dvou základních školách. Jedna se nachází v malém městě a druhá ve větším, okresním městě. Dotazník byl určen pouze pro žáky stejné věkové hranice. Informace z dotazníků jsem přehledně zpracovala do tabulek a grafů. Byly stanoveny čtyři hypotézy, které se měly potvrdit.

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, jak využívají děti mladšího školního věku svůj volný čas po příchodu domů ze školy, jestli jsou nějaké rozdíly mezi dětmi z menšího a většího města, mezi dívkami a chlapci a spíše pro zajímavost, jak by si žáci představovali strávit svůj vysněný, časově neomezený volný čas.

1. Působení vlivů na dítě mladšího školního věku

Existuje mnoho vlivů, které působí na dítě. Na úvod bych nejprve charakterizovala dítě mladšího školního věku, jak z hlediska tělesného, tak psychického vývoje. Jako nejdůležitější prvek, který na dítě působí, je bezesporu rodina. Nesmíme opomenout také vrstevníky, se kterými dítě tráví školní a většinu volného času. Dále prostředí, ve kterém se vyskytuje a samozřejmě média, která jsou v dnešní době nejčastěji řešena.

1.1 Dítě mladšího školního věku

Dítě přijalo novou sociální roli a získalo nový status, roli a status žáka či školáka. (1)

Mladší školní věk lze považovat za typicky přechodné období mezi hravým předškolním věkem a vyspělejším chováním staršího školáka. (2)

Období mladšího školního věku je vymezeno vstupem do školy (6. – 7. rok) až do začátku tělesného a psychického dospívání přibližně do 11 – 12 let, většinou to bývá prvních pět let školní docházky.

V životě dítěte i celé rodiny nastává nové období. Malé dítě se najednou stává žákem, který už není tak bezstarostný jako doposud. Najednou má své povinnosti a úkoly, které se musí naučit svědomitě plnit. Konečně docílil toho, co chtěl, už je také ten „velký školák“ jako jeho sourozenci nebo kamarádi. Sedí rovně v lavici u nohou má aktovku, na stole penál, psací potřeby, sešity a knihy a už se těší, jak doma vyzkouší svůj nový psací stůl a napíše svůj první domácí úkol. Maminka s tatínkem na něj budou dohlížet, na závěr ho pochválí a společně připraví vše na následující školní den. Takhle hezky to vše začíná.

Předškolní období někdy bývá po vzoru Freuda nazýváno nepříliš výstižně obdobím latence. Důvodem je zdánlivé uklidnění doposud tak bouřlivého procesu ontogeneze – zpomalení růstu, nepříliš výrazné výkyvy psychického vývoje. Relativní „klid před bouří“ je skutečně zdánlivý. Během celého mladšího školního období probíhá vývoj neustále kupředu ve všech ohledech. Jedná se zejména o nepřetržitý kvalitativní

vývoj a zdokonalování všech schopností, dovedností a poznatků o světě, ve kterém školák žije, o rozvoj poznatků, které získá o sobě samotném, upevňuje se hierarchie hodnot, postoje, charakter, roste osobnost dítěte. (3)

Školní zralostí rozumíme fyzickou a duševní připravenost dítěte pro vstup do školy, která je výsledkem předchozí etapy vývoje dítěte. Školní zralost dítěti umožňuje osvojovat si s úspěchem školní dovednosti a znalosti. (4)

Na začátku tohoto období probíhá vstup do školy po posouzení školní zralosti, dítě by mělo být připravené na školu. Děti, které nejsou připraveny na vstup do školy, mají adaptační potíže, které mohou vyústit v neurotický syndrom. Ve školním věku dochází ke změně dominantní činnosti dítěte, v předešlém období byla dominantní činnost hra, která je ve školním období nahrazována učním.

Na konci období začínají probíhat prepubertální a pubertální změny. Na tyto změny by mělo být dítě připravováno systematickou sexuální výchovou přiměřenou věku dítěte. (5)

Server maminka.cz (6) dělí vývoj dítěte na:

A. TĚLESNÝ VÝVOJ

- Výška: cca 145 cm, váha: cca 37 kg.
- Dítěti narůstá druhý chrup.
- Po desátém roce dochází ke zpomalení ve vývoji mozku, mozek je již zhruba zcela vyvinut. Nadále se budou zdokonalovat pouze nervová spojení v mozku.
- Dítě po námaze a vyčerpání velmi rychle nabírá nové síly. Pohyby vykonávané velkými svaly jsou již zcela dokonalé (házení, skákání). Pohyby drobných svalů jsou zatím méně přesné (psaní).

B. PSYCHICKÝ VÝVOJ

- Rozvoj logiky, logického třídění a kombinování, paměti.
- Rozvoj řeči (ovládá asi 5000 slov), získávání informací (souvisí se čtením), kritického myšlení (odklon od dětské naivity).
- Největší změnu v psychickém vývoji dítěte způsobuje nástup do školy. Nejen samotné školní povinnosti, ale i kolektiv dětí a samotný učitel.

- Ve volném čase se dítě nadále věnuje hře, která je ale více tvořivá, má v oblíbě také stolní a skupinové hry, provozuje sport, začíná se věnovat četbě, a to nejen zábavné, ale i poučné.
- Chlapci a děvčata se spolu příliš nebaví. Začínají se však zajímat o sex.
- Pro tento věk je velmi důležitá rodina. Matka pomáhá dítěti s orientací v novém prostředí a hlavně probíhá mezi ní a dítětem otevřená komunikace. Otec se projevuje jako autorita, vzor (hlavně pro kluky).

Ještě podrobněji, jako je tomu na prosestry.cz (4) můžeme v mladším školním věku vymezit změny v žákově vnímání, pozornosti, paměti, představivosti, myšlení, řeči, vůli, zájmech a citech.

Vnímání

- Začíná se přibližovat vnímání dospělého člověka.
- Dítě je schopno orientovat se v čase, prostoru.
- Zdokonaluje se ostrost všech smyslů.

Pozornost

- Bezděčná pozornost - až 3 hodiny.
- Záměrná pozornost 15 - 30 minut.
- Zvětšuje se rozsah, rozdělování a přenášení pozornosti.
- Děti maximálně inklinují ke hře - nutné sladit se školními povinnostmi.

Paměť

- Zpočátku převládá mechanická paměť.
- Kolem 10. -11. roku paměť logická.

Představivost

- Velice bouřlivá, ale málo kritická.
- Vedle rekonstrukční fantazie se rozvíjí tvůrčí fantazie.

Myšlení

- Zpočátku konkrétní, názorné, situační a příčinné.
- Mezi 10. - 11. rokem abstraktně-logické myšlení.
- Vytrácí se antropomorfismus.

Reč

- Slovní zásoba až 10 000 slov.
- Dítě si uvědomuje skladbu a gramatiku řeči.

Vůle

- Zatím velice slabá.
- Dítě se musí kontrolovat, vést k dosahování cílů.

Zájmy

- Velice pestré, pro vše jsou hned nadšené.
- Zájmy jsou ale povrchní, často se střídají.
- Pokud má dítě již některý zájem hlubší -> může být podkladem pro budoucí profesi dítěte.

City

- Období typické pro obohacování a prohlubování citů, delší citové prožívání a lepší citové sebeovládání.
- Koncem období vlivem hormonálních změn organismu - citová rozkolísanost (změny nálad, mrzutost, plačtivost).
- V závislosti na citové změny dochází i ke změnám pozornosti - roztržitost v důsledku zvýšené vnitřní tenze (lze regulovat vhodnou aktivitou dítěte)
- Pokud je dítě dostatečně zaměstnané, vyčerpá energii a jeho rozkolísanost se tolik neprojevuje.
- Cit erotický - orientace na druhé pohlaví.
- Rozvoj vyšších citů - rozumové, mravní, sociální, etické a estetické.
- Zpočátku heteronomní morálka - dítě je schopno respektovat to, co chtějí druzí.
- Koncem období autonomní morálka.
- Pokračuje rozvoj sebecitu - dítě si je vědomé svého "JÁ", má určité sebevědomí.

Moderní psychologie a pedagogika ukázaly, že děti mohou být vyučovány mnohým předmětům mnohem dříve, než se předpokládalo, jestliže se volí vhodná metoda výuky (např. vyučováním cizím jazykům, hře na hudební nástroje i čtení apod..) (2)

1.2 Funkce rodiny a její působení na dítě

Co je to vlastně rodina popsal moc hezky a poměrně optimisticky vzhledem k dnešní době ve své knize Matějček. Rodina je společenství, kde se sdílí prostor, čas, úzkost i naděje, kde se soužitím všichni „učí pro život“, kde všichni dávají a přijímají, kde formují svou osobnost, mají možnost zrát k moudrosti – a kde podstatnou složkou všeho je vzájemná sdílená a působená radost. A právě v tom je něco pro rodinu hluboce specifického: Je tu dána jedinečná příležitost, aby toto společenství bylo společenstvím radosti.“ (7)

Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy. (8)

Rodina má v období vývoje a výchovy dítěte jednu z nejdůležitějších funkcí. Má dítěti vytvářet zázemí, aby cítilo pocit bezpečí, lásky a jistoty. Dítě by vždy mělo mít pocit, že rodina jsou lidé, na které se může spolehnout, obrátit s jakýmkoli problémem, když potřebuje pomoci, podpořit, svěřit se nebo poradit. Rodiče by měli dítě od malička finančně zajišťovat, a učit dítě hodnotové orientaci, je to velmi důležité pro jeho budoucnost. Sami rodiče by měli jít dětem příkladem při jednání v různých životních situacích, při řešení konfliktů ať už v rodině nebo mimo ni.

Někdy dávají rodiče až přehnaný důraz na výsledky dítěte ve škole, což se někdy nevyplácí. Tlak na dítě a nucení k učení často způsobuje nedostatek prostoru pro odreagování a vybití energie. Následná nesoustředěnost a nucením způsobená nechuť k práci pak může být právě jedna z příčin, která špatné výsledky ve škole způsobuje, aniž by si to rodiče uvědomovali. Právě rodiče jsou Ti, kteří by měli své děti vést k různým aktivitám, sportům a podporovat je v činnosti, která je baví. Když jim od malička budou odpírat to, co dělají rádi, mohou tím třeba i nezáměrně zničit úspěchy, kterých mohly v budoucnu dosáhnout. Jsou typy rodin, které přijdou domů a veškerý čas tráví u televize a naopak rodiny, které si vyjdou do přírody, jedou na výlet, na kolo nebo alespoň dítěti zařídí aktivitu v nějakém sdružení, do kterého může docházet. Nikdy bychom však neměli dítě nutit chodit někam, kde ho to nebaví. To by pak například odpor ke klavíru mohl vyvolat i odpor k hudbě jako takové. Dítě by mělo mít možnost

vyzkoušet si větší množství činností a následně si vybrat tu která ho baví nejvíce a které by se rád dál věnoval.

Občas se ale bohužel stává, že i přes veškerou snahu rodičů a pedagogů začne dítě trávit svůj volný čas nežádoucím způsobem. Minimalizovat toto riziko můžeme alespoň snahou vedením ke správnému trávení volného času. Riziko může být i to, když dítě začne dosahovat například ve sportu nebo zpěvu výborných výsledků. Bude chtít být lepší a lepší a sport a zpěv se pro něj najednou stanou spíš honbou za nejlepšími výsledky, místo zábavou. Je dobré jít si za něčím a být cílevědomý už od malička, ale nic se nemá přehánět. Dítě by pak mohlo díky činnosti, které se třeba nebude věnovat celý život, přicházet o mnoho zážitků a radostí se svými kamarády a v budoucnu toho litovat. A v horším případě si to pak začít vynahrazovat nevhodným trávením volného času. Proto je dobré podporovat dítě v tom, co chce dokázat, ale ukázat mu, že v životě existují i jiné hodnoty jako jsou přátelé, se kterými může trávit čas a prožívat různé zážitky a v budoucnu na ně vzpomínat.

Velmi nevhodné je také to, když se rodiče u svých dětí snaží o to, aby alespoň ony dosáhly toho, co jim se ve svém životě nepovedlo. Někdy je nutí dělat to, co děti vůbec nebaví a chtějí, aby jejich dítě bylo nejlepší. Kladou na ně vysoké nároky a jsou zklamáni, když je dítě nedokáže splnit podle jejich představ. Což u dětí způsobuje stres a aktivita jim nepřináší žádnou radost.

V dnešní době je mnoho neúplných nebo nefungujících rodin, což samozřejmě ztěžuje situaci ve správné výchově dítěte.

Hofbauer (9) uvádí tři základní způsoby působení rodiny na dítě:

- **Nápodobou a reprodukcí vzorců pozitivního volnočasového chování rodičů prostřednictvím účasti dětí na aktivitách rodiny:** příležitostných společenských hrách; domácích zábavách a oslavách; setkáních s příbuznými a přáteli; společných návštěvách; zábavních a kulturních zařízení. Nápodoba životního stylu rodičů je ovšem nežádoucí pokud by reprodukovala nicnedělání a nudu, konzumní způsob života nebo vysloveně protisociální aktivity.
- **Uskutečňováním individuálních i společenských pravidelných zájmových činností dětí v rodině** (sportovních, turistických, uměleckých aj.) Aktivita dítěte může být prostým navázáním na zájem rodičů nebo přechází do jiné oblasti,

v obou případech tak rodiče ve svých dětech nacházejí přirozené pokračovatele a přispívají k vytváření žádoucí kontinuity svého výchovného působení.

- **Citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání dětí**, které se k takové činnosti samy přihlásí nebo jež k účasti na ní rodiče přímo vybídnou a podpoří i její realizaci mimo rodinu. S rostoucím věkem a rozvíjejícími se zájmy děti překračují rámec rodiny a postupně se osamostatňují.

1.2.1 Pravidlo tří P

Pokud chcete být nejen rodiči, ale i dobrými kamarády vašich dětí, doporučuji řídit se pravidlem tří „P“.

Pozornost

Buďte ke svým dětem pozorní. Ptejte se na cokoli, co vás napadne. Nejen otázky směřované na školu, ale i na kamarády, volný čas. Zajímejte se o to, co vaše děti baví, jak se cítí. A když můžete, obejměte je, pohláďte, poplácejte.

Pozitivní hodnocení

Snažte se děti občas hodnotit, ať už kladně nebo záporně. Není dobré, když dítě nedostává žádnou zpětnou vazbu. Dítě si alespoň začne uvědomovat, co dělá dobře a co špatně. Vždy by mělo převažovat kladné hodnocení. Tím dítěti ukazujete, že nevidíte jenom to, co dělá špatně, ale dokážete ocenit také věci, které se mu povedou nebo jeho dobré chování. Děti si pak samy začnou uvědomovat své chyby a někdy se dokážou i pochválit.

Pravdivost

Lhát svým dětem se nevyplácí. Pravda ale také neznamená říkat jim úplně vše, někdy totiž může být přehnaná upřímnost bezohledná. Rodiče mají jít svým dětem příkladem, proto by jim nikdy lhát neměli. A když pak děti vidí, že se rodiče chovají jinak k nim, k partnerovi i k přátelům, jsou z toho zmatené. (10)

Vybavení láskou ke svým dětem a nezbytnou trpělivostí, důsledností i tolerantností, humorem a tvořivou nápaditostí mohou dosáhnout toho, že po letech dospějí jejich děti k názoru, že budou své děti vychovávat stejně, jak byly vychovávány samy. A to by také mohl být jeden z důležitých cílů životního snažení každého z rodičů. (11)

1.3 Vliv prostředí a vrstevníků na osobnost žáka

Další z faktorů, které mohou ovlivňovat žákovo trávení volného času, jsou prostředí a vrstevnické skupiny.

1.3.1 Prostředí

Prostředí, kde děti mohou trávit svůj volný čas, jsou města, obce, vesnice i příroda kolem nich. Každé město i vesnice se v nabídkách využití volného času liší. V dnešní době už se sice snaží i vesnice a menší města dělat pro děti maximum, pořádají různé akce, budují dětská a sportovní hřiště, ale jelikož je zde menší počet dětí než ve velkých městech, často není možné realizovat různá sdružení s odborným pedagogem a některé sportovní aktivity. Ve větších městech je to jednodušší. Jsou zde různá mládežnická centra a sdružení, která organizují mnoho zábavných činností a aktivit pro žáky.

Vesnice mají zase výhodu v tom, že všude kolem bývá velké množství zeleně, louky, lesy a děti mohou jít kdykoli do přírody, hrát různé hry, o kterých si děti ze sídliště mohou nechat jenom zdát.

1.3.2 Vrstevnické skupiny

Pro mnoho dětí a mladých lidí je první, a často také jedinou formou dobrovolného sdružování neformální vrstevnická skupina. Vytvářejí ji mladí lidé blízkého věku a obdobného zájmu, často také téhož pohlaví a blízkého sociálního statusu. Vrstevnické skupiny vznikají nejprve v místě bydliště, později se dosah jejich působení zvětšuje. Tyto skupiny v minulosti byly a dodnes jsou výrazem potřeby člověka navazovat neformální mezilidské kontakty. (9)

Poprvé se dítě setkává s kolektivem už v mateřské škole. Už tam se učí s dětmi komunikovat, spolupracovat, dělit se o hračky. Stejně tak se později setkává s dalšími

děťmi v různých zájmových kroužcích a aktivitách, které dobrovolně navštěvuje. Od první až do deváté třídy na něj čeká třídní kolektiv, který se během školní docházky moc nemění. S těmito dětmi tráví dotyčný čas nejvíce. To ale neznamená, že s nimi musí trávit i svůj volný čas, i když prioritně si většina dětí vybírá kamarády spíše stejné věkové kategorie a stejného pohlaví. Kamarády se kterými tráví volný čas po příchodu ze školy, ale mohou být například i děti ze sousedství, třeba i jiných věkových kategorií.

Dítě je rádo, když se stane součástí nějaké party a může být jejím členem. Mezi přáteli se cítí bezpečněji, cítí zázemí a ochranu, zvláště pokud ho něco trápí nebo má nějaké problémy, může si to takto kompenzovat. V partě probíhá komunikace a vytvářejí se sociální vztahy. Děti se většinou společně věnují hrám, sportování, soutěžím, zábavě nebo podnikají výpravy do přírody, kde poznávají okolí svého města. V partě si většinou určí nějaká pravidla, které musí všichni dodržovat, popřípadě i někoho, kdo má hlavní a rozhodující slovo. Tyto pozitivně působící skupiny mohou mít různou délku trvání a postrádají pevnou organizační strukturu. I přesto si z nich děti ale do budoucna odnáší ty nejhezčí zážitky a nejhlubší osobní vztahy.

Bohužel existují i negativně působící skupiny, jejichž chování je antisociální a delikventní. Většinou ti kteří jsou ve skupině mezi prvními, dokážou ovlivnit chování dalších členů a strhnou je k nevhodnému chování také. Členové těchto band bývají často děti, které nic nebaví, nemají žádné zájmy a svůj volný čas tráví vysedáváním na ulicích a zastávkách. Chování, které se jeví z počátku u mladších dětí docela nevinně, může v budoucnu způsobit, jak dítěti, tak rodině velké problémy.

Vždy bychom měli podporovat pouze skupiny, které si zachovávají značný výchovný potenciál.

Z počátku školní docházky, kdy vztahy ještě nejsou ustálené, bývají dominantní především fyzicky zdatné děti. Ty často mohou velmi agresivně vystupovat a místo bránění ostatních, jiné šikanovat.

První vztahy se utváří hlavně podle místa, s kým sedí, blízko koho bydlí, s kým chodí do kroužku, až později podle společných zájmů a podobných povah.

Postupné tvoření kolektivu umožňuje dítěti osvojit si celou řadu nových sociálních rolí, na základě toho, jakou situaci si v kolektivu vydobude. Vrstevníci pomáhají jedinci utvářet sebepojetí a sebevědomí.

Velkou důležitost zabírá ve školním čase role učitele. Může podpořit či úplně zničit sebevědomí jedince. (12)

1.4 Vliv médií a komunikace

Neméně důležitým vlivem působícím na dítě je vliv médií a komunikace. Konkrétně vliv médií na dítě je odborníky řešen dnes a denně. Díky vyspělosti techniky a vývinu médií tráví děti svůj volný čas dnes úplně jinak, než tomu bývalo dříve.

1.4.1 Společenské funkce médií

Do společenských funkcí řadíme:

- **informování** – poskytování informací o událostech a podmínkách života, jakož i o platném rozdělení moci a uspořádání mocenských vztahů; a usnadňování adaptace na změny podporou inovací a pokroku;
- **socializace** – vysvětlování a komentování významů událostí, platných společenských vztahů a informací spolu s podporou ustálených autorit a společenských norem, dále vytváření konsenzu a nastolování posloupností priorit;
- **kontinuita** – podpora převládajících kulturních vzorců, včetně objevování subkultur a nových směrů ve vývoji kultury;
- **zábava** – nabídka napětí, pobavení či rozptýlení, prostředek uvolnění a zdroj oslabování sociálního napětí;
- **získávání** – agitování pro společensky významné cíle (13)

Dříve se informace předávali formou komunikace mezi lidmi. V dnešní době je stále častěji zprostředkovávají média, zejména masmédia (hromadné sdělovací prostředky). Ve 20. století prošly velkým vývojem všechny druhy médií a staly se nedílnou součástí dnešního života lidí. Dnes už si bez nich život ani nedovedeme představit. S médii se setkáváme denně, v rodině, ve škole i ve volném čase.

1.4.2 Rozdělení médií

A. Tištěná média

- **Noviny** – jsou to tiskoviny, které vycházejí v pravidelných krátkých intervalech. Mají za úkol sdělit aktuální zprávy z různých oblastí. Jejich největším konkurentem je rozhlas a televize. Noviny jako takové, ale hlavně bulvární tisk není pro děti vhodný. Dětem se sice velmi líbí, protože je cenově nejdostupnější a je v něm mnoho barevných fotek, ale informace v něm by se měli brát spíše s rezervou, na což je důležité dítě předem upozornit.
- **Časopis** – je něco mezi novinami a knihou. Vychází také v pravidelných intervalech, ale ne tak často jako noviny. Časopisy ve větší míře ovlivňují dívky než chlapce. Pro dívky bývají někdy zdrojem informací, na které se stydí a bojí zeptat svých rodičů nebo vrstevníků. Pro děti v mladším školním věku vychází spíše časopisy s dětskou tematikou, vystřihovánkami, doplňovačkami, křížovkami. Některé školy různé druhy časopisů i odebírají. Pomáhají rozvíjet žákovo tvůrčí schopnost, nutí děti přemýšlet a někdy jsou v nich vloženy i skládky pro dovedné ruce.
- **Knihy** - je jedním z nejstarších zdrojů informací. Pokud je kniha určena pro děti, určitě na něj nemá žádné negativní vlivy. Naopak zlepšuje žákovo čtení, gramatické znalosti, slovní zásobu a oproti televizi ve velké míře rozvíjí dětskou fantazii.

B. Elektronická média

- **Rozhlas** – je to tzv. horké médium (intenzivně působí na emoce člověka). Děti mladšího školního věku si většinou rozhlas samy nepouští. Vnímají ho spíše příležitostně z okolního prostředí, v obchodech, doma, v autě.
- **Televize** – je médiem, které přineslo změny do života nás všech a už jen těžko si život bez ní umíme představit. Podává nejaktuálnější informace ze světa, dále je to zábava, odpočinek a odreagování. Existuje nespočet digitálních stanic, ze kterých si vybere snad každý. S rostoucím volným časem a neustálým zdokonalováním televize, jak po technické, tak po obsahové stránce poroste zájem o televizi ještě více. Přínosem pro děti jsou zajímavé pořady z přírody,

naučné filmy pro děti, vzdělávací pořady. Naopak některé animované pohádky bez obsahu a ponaučení jsou jenom ztrátou času, který by dítě mohlo strávit mnohem efektivnějším způsobem. Někdy si totiž ani neuvědomujeme, že vše, co dítě na obrazovce vidí, má vliv na jeho chování. Ve vyhláškách sice je, že od 6 hodin ráno do 22 hodin večer se nesmí na obrazovce vysílat nic, co by mohlo dítě jakkoli pohoršit. Bohužel všichni dobře víme, že tomu tak není. Na dítě má také velký vliv reklama. Každý chce přece mít tu hračku, kterou ukazovali včera v televizi. Toto je častým tématem dětí ve škole. Rozebírají a debatují o tom, komu rodiče drahou věc (hračku) koupí a komu ne, kdo jí bude mít první. Dříve se děti bavily o tom, jak si půjdou odpoledne hrát do lesa na schovávanou a ne o tom, kdo se včera díval na Star wars.

Televize je jako obrovský zářivý obchod se samoobsluhou, ve kterém si děti mohou vybrat vše, na co mají v danou chvíli chuť. Ovšem z hlediska správné diety je nabídka zcela nevyrovnaná. (14)

- **Internet** – v dnešní době asi nejvíce probíraným médiem. Už totiž téměř pohltil většinu dospělých a bohužel i dětí. Dříve dítě mladšího školního věku nevědělo ani, co to internet je, dnes už je schopno prosedět u on-line her celé odpoledne. Samozřejmě, že internet má své pozitivní stránky. Je to asi nejrychlejší zdroj aktualizovaných informací. Usnadňuje nám práci, bez problémů ihned zjistíme, kdy jede nejbližší autobus, kdy je jaký koncert, co dávají v kině. Můžeme jeho prostřednictvím komunikovat přes sociální servery, hledat nové přátele, komunikovat s těmi stálými, třeba i mimo ČR. Na internetu jsou dnes i on-line přenosy různých televizních a rozhlasových stanic. Troufám si říci, že na internetu najdeme snad vše, na co si vzpomeneme. Díky facebooku už víme i co v daný moment dělá a kde se nachází náš kamarád. Vidíme jeho poslední aktualizované fotografie a mnoho dalšího. Toto se může vymstít právě rodině s dítětem mladšího školního věku, které chce jít s dobou a tak na facebook píše vše, co ho napadne. Jako třeba to, že i s rodinou odjíždí na dovolenou k moři, což je výborným vodítkem pro zloděje, kteří pak vědí, kdy je jejich dům volně k dispozici. Na internetu můžou děti libovolně měnit svou identitu, věk, pohlaví, jméno například v emailu, na facebooku, chatu a podobných serverech. Případá

jim to zábavné a neuvědomují si, že tím lžou svému okolí a hlavně, že to může mít i jisté následky.

V dnešní době už se pracuje s internetem na většině základních škol. Ale pouze v malé míře a jen s výukovými předměty, které podporují vzdělání dětí. Děti jsou od pedagogů upozorňovány na negativní vlivy, které na ně může počítač mít. Poslední výzkumy, ale ukazují, že už i u malých dětí je jedna z nejoblíbenějších činností ve volném čase hraní her na počítači. Ty jsou právě u dětí do 8 let věku velmi nebezpečné. Na televizi se dítě jenom dívá, tady ale děj hry samo ovlivňuje a je do ní vtažen. Může se pak začít chovat jako hrdina jeho oblíbené hry a v některých situacích jednat jako on, někdy až agresivně. Proto by rodiče měli dohlížet na to, jaké hry dítě hraje a kolik času u nich tráví. Existují i typy her, které jsou pro dítě vhodné, například tzv. didaktické hry, s jejichž pomocí se mohou učit český jazyk, matematiku a další předměty. Samozřejmě, že děti nebaví tolik jako „střílečky“, ale alespoň z nich mají užitek ať už ve škole nebo osobním životě.

Bohužel rychlost vývoje internetu naznačuje, že v brzké době na něm bude závislý snad každý.

- **Mobilní telefon** také patří mezi média. Není snad žáka na základní škole, který by tento přístroj nevladl. Rodiče tvrdí, že ho zakoupili, aby měli kontrolu nad svým dítětem a mohli se s ním kdykoli spojit. Dítě to ale bere z jiné stránky, neuvědomuje si, že jeho rodiče to stojí peníze a tak komunikuje nejen s nimi, ale také se svými vrstevníky, surfuje na internetu, stahuje si obrázky apod. Čím dál častěji se stává, že je mobilní telefon zneužíván právě ve škole, k fotografování různých testů, psaní výsledků přes sms zprávy. A co je ještě horší nahrávání videí se šikanou a následné umístění na internet.

Díky médiím děti získávají nové informace o dnešním světě, o světě dospělých a jiných dětí. Nacházejí zde nové způsoby pro trávení volného času.

1.4.3 Vztahy mladých lidí a médií

Můžeme rozlišit různé formy vztahu mezi mladými lidmi a médii:

- děti a mládež se stávají předmětem zájmu médií určených dospělým – média mluví o dětech;
- setkávají se s nimi jako uživatelé (čtenáři, posluchači, diváci) – média mluví k dětem;
- děti samy se podílejí autorsky, organizačně nebo technicky na mediální tvorbě – děti mluví prostřednictvím médií. (9)
- **Média mluvící o dětech** nás informují o tom, co je pro děti nejlepší. Pomáhají nám s jejich výchovou. Upozorňují nás na věci, kterých bychom si sami třeba ani nevšimli. Jsou určeny buď všem, nebo individuálně např. rodičům, učitelům, vychovatelům, pracovníkům různých sdružení.
- **Média mluvící k dětem** jsou všechna výše popsaná média, ať už v tištěné nebo elektronické formě, určené dětem. Knihy, pořady v televizi, časopisy, které jsou pro dítě přínosem, přinášejí mu informace o vědě, technice, přírodě. Vzdělávají ho, trénují jeho bystrost, tvůrčí schopnosti, rozvíjejí fantazii.
- **Média tvořená dětmi** jsou v dnešní době už zcela běžné. Děti mohou už na základní škole přispívat do různých školních časopisů nebo obecních zpravodajů. Mohou se vyjadřovat, o jakém tématu chtějí, napsat svůj názor na právě diskutované téma nebo jen informovat o něčem čtenáře. Děti se tak na chvíli vžijí do role reportéra nebo redaktora.

1.4.4 Komunikace

Komunikace je jednou z nejdůležitějších a nejčastějších potřeb v životě člověka, nikdy se jí nelze úplně vyhnout. Komunikujeme vesměs denně. Je to vzájemné dorozumívání, jakékoli sdělování a výměna názorů, myšlenek, emocí, cílů a postojů mezi lidmi.

V dnešní uspěchané době je komunikace brána spíš jako nutnost, když potřebujeme někomu něco sdělit. A to je škoda. Dříve se rodiny každý den scházeli u večere a sdělovali si své zážitky. Dnes ví rodič o svém dítěti minimum, o tom jak tráví

čas, s kým se přátelí, jestli má nějaké trápení nebo problémy ve škole. Rodič sám by se měl honě ptát, aby dítě vidělo, že o něj má zájem. Některé rodiny se sice večer sejdou společně, ale tak maximálně pasivně u televizní obrazovky. Každému přece občas pomůže se tzv. „vypovídat“, člověku se uleví a zároveň může očekávat pomoc nebo dobrou radu od toho druhého, ať už je to člen rodiny nebo kdokoli jiný.

Podobně je na tom komunikace mezi vrstevníky, což vidím u svého malého bratra. Jdou se spolužákem ze školy a místo toho, aby si povídali, si každý nasadí sluchátka a jdou vedle sebe, jako by se neznali. Stejně jako když za ním přijde na návštěvu kamarád, nejdou jezdit na kole nebo dělat něco smysluplného, ale sednou si spolu k počítači a střídají se u hraní her. Mnohdy je neslyším promluvit ani slovo.

Čím rychleji se bude technika vyvíjet, tím více bude ubývat verbální komunikace. Dříve se začala vytrácet díky mobilním telefonům, což je ale poměrně nákladné a tak čas přinesl nové bezplatné možnosti komunikace, jako jsou skype, icq, email, chat, facebook. Takže je zřejmé, že ke komunikaci nedochází pouze pomocí slov, ale často také pomocí psaného textu. Komunikace pomocí počítače se někdy omezí jen na prohlížení internetových stránek, která se zprvu zdá nevinná, ale za nějakou dobu může u dětí vyústit až v závislost na internetu. Komunikovat například přes chat může být i nebezpečné, protože nikdy nevíme, s kým si vlastně píšeme. Na internetu se také dají najít různé stránky, které ohrožují mravnost dítěte, i tak jsou ale volně přístupné a zákonem nepostižitelné. Proto bychom měli děti včas upozornit na správné a bezpečné užívání internetu.

2. Volný čas

Je mnoho definic, jak vymežit volný čas. Uvádím jich zde několik. V možnostech, jak volný čas využít hodně záleží na tom, jestli je využíván aktivně nebo pasivně. Pasivně strávený volný čas dítěti nic dobrého nepřináší. Aktivně strávený volný čas zájmovými činnostmi, rozvíjí schopnosti žáků, inteligenci, fantazii. Čas strávený sportem rozvíjí pohybové dovednosti. Na každém individuálně záleží, jakým způsobem bude chtít svůj volný čas trávit.

2.1 Co je to volný čas?

Volný čas je definován mnohými odborníky, jejich názory se dost často shodují, ale někdy se do jisté míry i odlišují. První vymezení volného času, který ovšem nemá nic společného s lenošením a nicneděláním, pochází už z období starověkého Řecka. Aristoteles chápe volný čas jako čas na rozumování, čtení veršů, setkávání se s přáteli a poslouchání hudby.

Ve středověku byl volný čas vnímán jako časový úsek, který je věnován rozjímání a modlitbám, ale také různým zábavám, hrám a tancům. (15) V období renesance byla preferována práce a volný čas neměl v tehdejší společnosti svůj význam.

Volný čas je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče). Ale i z těchto činností si někdy lidé vytvoří svého koníčka, což je zřejmé např. ve vztahu k přípravě (i konzumaci) jídla. (9)

Volný čas je možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil. Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. (16)

U dětí mladšího školního věku je to denní doba, kdy dítě přijde ze školy, splní si všechny zadané úkoly, ať už do školy nebo od rodičů. Potom nastává čas na odpočinek, relaxaci, zábavu a děláni toho, co je baví.

Mohou to být všední dny, víkendy i prázdniny. Je mnoho činností, kterým se děti mohou věnovat. Volba aktivit je na každém z nich, hlavní je, aby to dělaly rády. Vybírat by měly z činností, které na ně působí pozitivně, ať už činnosti pohybového typu nebo takové, které rozvíjejí jejich inteligenci, fantazii, prohlubují jejich vědomosti.

Každého z nás baví něco jiného, proto je občas problém určit hranici mezi volným časem a povinnostmi dítěte. Pro někoho může být např. mytí nádobí ten nejhorší úkol za trest, který mohl dostat, pro jiného radost, že může pomoci a být užitečný. Stejně tak to může být luxování, mytí auta, pomoc při žehlení.

S výchovou k volnému času bychom měli začít od nejujtějšího věku jedince. To totiž probíhá jeho vývoj a má zájem o velké množství aktivit. Když dostane prostor vyzkoušet si jich co nejvíce, může si pak snáze vybrat tu, které se bude chtít v budoucnu věnovat nejvíce.

Pedagogika volného času se snaží ovlivňovat trávení volného času a to tím, že vede žáky a studenty k chápání toho, jak lze volný čas trávit tak, aby byl pro jedince prospěšný, aby usměrňoval a kultivoval jeho individuální zájmy a přinášel mu pocit uspokojení a seberealizace. (17)

Specifickou zvláštností volného času dětí je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.

Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné

chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoli dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často i jejich bezpečnost. To platí zvláště pro menší děti žijící ve velkých městech. (16)

V současné době, kdy je svět plný agrese se spousta sociologů, pedagogů, psychologů snaží najít odpověď na jedinou otázku: Jak a čím uspokojit, upoutat a zabavit dnešní dítě ve volném čase?

2.2 Možnosti využití volného času

Některé děti tráví svůj čas svobodně a záleží pouze na jejich rozhodnutí, co, kdy a kde budou dělat. I tak ale musí brát v úvahu jejich ekonomickou a zdravotní situaci a hlavně místo bydliště. Děti ze sídliště nemají stejné možnosti jako děti na vesnici, co se týče přírody. Naopak děti z vesnice si třeba nebudou moci dovolit chodit do zájmového kroužku karate, který se nachází pouze v jednom z větších měst, na dojíždění špatně dostupné. Některé zájmové kroužky bývají v dnešní době také poměrně drahá záležitost a tak se může stát, že dítě s finančně slabší rodiny si nebude moci dovolit docházet do sdružení, které bude ekonomicky náročné.

Existují ale také děti, které svůj volný čas tak úplně svobodně trávit nemohou. Mohou být například ze sociálně slabší rodiny, kde děti po splnění školních povinností mají od rodičů za úkol spousta dalších povinností v domácnosti. Pomocné práce, péče o sourozence apod. Jsou rády, když se večer dostanou do postele a jejich volného času, který by se dal nazvat opravdu volným jen pro jejich zájmy, moc nezbyvá. Což je sice pro dítě dobrá škola života, ale určitě to není správné. Každé dítě má právo na svůj volný čas a nad tím by se rodiče měli zamyslet. Dále jsou i rodiče, kteří si na svých dětech kompenzují své nevyplněné sny a to tak, že je tlačí do něčeho, co jejich dítě vlastně vůbec nebaví. A protože jejich sen byl jednou v tomto oboru něco dokázat, vyžadují to teď od svého dítěte, ale to také není správné. Jsem přesvědčená, že dítě by mělo mít svobodnou volbu toho, jak bude svůj čas trávit.

Z toho také vyplývá, že děti mohou trávit svůj volný čas buď organizovanou, nebo neorganizovanou formou. Do formy organizované patří školní družiny, kluby,

zájmové kroužky, domy dětí a mládeže, sdružení zájmových činností, střediska pro volný čas. Neorganizovaná forma už záleží na každém jedinci individuálně.

V době, kdy společnost ještě nevěděla tak dobře, co je pro děti dobré, byly zde kroužky a zájmová činnost minimálně. Žáci tak sami nevěděli, jak s takovým množstvím volného času naložit a jak ho smysluplně využít, proto potřebovali pedagogické vedení. Střediska pro volný čas a domy dětí a mládeže se tak začaly více angažovat a rozšířili nabídku pro všechny věkové kategorie, čehož děti plně využily.

Dnes, v době počítačů a televize bohužel děti už sdružení, která by jim ráda pomohla s využitím volného času, skoro nezajímají. Většina dětí vůbec neumí ocenit to, co pro ně tyto společnosti dělají. Dětem staršího školního věku úplně postačí počítač a při něm ještě stíhají sledovat jedním okem televizi. U dětí mladšího školního věku naštěstí ještě najdeme spoustu těch, které si rády hrají, zajímá je sport, jízda na koni, zpěv, malování a jiné. Chtějí se v těchto oborech vzdělávat, zlepšovat a později třeba i něco dokázat. Malé děti by nejraději vyzkoušely co nejvíc aktivit, které dokážou ve svém volném čase stihnout. Některé z nich je možná ihned omrzí, ale zůstanou třeba dvě, kterým se pak budou věnovat víc. A to si myslím, že je dobře. Rodiče by měli dát dětem možnost, vyzkoušet vše do čeho mají chuť, protože mohou zjistit, že je třeba bavit se o věci, o které si mysleli, že ji ani nikdy nezkusí a nakonec v ní mohou dosahovat i výborných výsledků.

Stejně tak si myslím, že by měli rodiče děti zapojovat do běžného chodu domácnosti. Je zřejmé, že dokážou práci zastat sami, ale jsou i věci, které děti lehce zvládnou, tak proč se na nich nepodílet? A, co potom děti, které ukončí základní školu a neumí ani umýt nádobí, vyluxovat, uklidit si po sobě, protože ho k tomu rodiče nevedli? To není ta nejlepší vizitka jak pro něj samotného, tak pro rodiče. Najdou se i děti, které tyto činnosti baví a dělají je rády.

Volný čas má **3 hlavní funkce**: regenerační (prostor pro odpočinek a regeneraci), kompenzační (vyrovnání jednostranného zatížení) a všestranný rozvoj osobnosti. (18)

2.2.1 Nesprávné využití volného času

Příčiny nesprávného využití volného času:

- rodina, která má problémy s výchovou dítěte, neposkytuje mu správné zázemí, nepodporuje ho v jeho aktivitách
- zdravotní problémy - handicap
- negativní vliv vrstevníků a sociálních skupin
- špatná ekonomická situace rodiny – málo finančních prostředků na podporu některých zájmů dítěte
- nechuť k zájmovým aktivitám, pasivita, uzavřenost
- malé množství volného času díky vysokým nárokům rodičů na dítě

2.3 Zájmové činnosti

Děti mají poměrně hodně volného času, nemají však vytvořeny specifické zájmy, a proto potřebují pestrou nabídku pro orientaci v zájmové činnosti (19)

Zájmy ve volném čase zpravidla vypovídají nejen o kognitivní, ale i o emocionální sféře osobnosti. Všeobecně je možné se domnívat, že pro zájmy existují obdobné určující faktory jako pro volnočasové aktivity. V souvislosti se zájmy se často poukazuje i na volnočasové potřeby, které se převážně odhalují porovnáváním četnosti, intenzity a kvality činností ve volném čase. (20)

Podle H. W. Opaschowského se volnočasové potřeby a zájmy dělí:

Individuální funkce:

- **Rekreace** - potřeba zotavení, osvěžení a dobrého pocitu. Shromáždění sil, uspokojování potřeb, zbavení se zátěže všedního dne, psychické uvolnění, zabezpečení dostatečného odpočinku a spánku, všeobecně příjemný pocit.

- **Kompenzace** – potřeba rozptýlení, potěšení a vyrovnání. Odstranění námahy nicneděláním. Bezstarostnost, zřeknutí se pravidel a nařízení. Podpora přání po nezátíženosti, velkorysosti, vědomé užívání života.
- **Edukace** – potřeba poznání, usilování o poznání něčeho nového, touha po zážitcích. Zvědavost v chování, výměna rolí a učení se jednat v rolích.
- **Kontemplace** – potřeba klidu, rozjímání, pohody a sebevědomí, získat čas a mít ho sám pro sebe, přání po zcela samostatném životě, nalezení identity.

Všeobecné funkce:

- **Komunikace** – potřeba sdělení, kontaktu a družnosti, vtíravá touha po sdělování (rozhovor, zábava), přání ztráty samoty - vyhledávání různých sociálních vztahů, pospolitost, objevování času pro jiné, zvýšené vnímání pocitů a úmyslů, empatie, láska, něžnost, erotika.
- **Integrace** – potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin. Podpora a prožívání skupinové atmosféry, hledání emocionální jistoty, sociální bezpečí, pocit sounáležitosti s ostatními a vzájemné působení členů skupiny, činnosti a hry s ostatními, společné prožívání, budované tradice, uznáním kolektivní a společenské vědomí, vztahy v rodině, pozitivní sociální závazek (přípravenost pomoci, ohled, tolerance, důvěra), sociální učení ve skupině.
- **Participace** – potřeba účastnit se, angažovat se. Hledání možností pro vlastní iniciativu a potvrzení sebe sama, účast, podíl a spolupůsobení na dění, úsilí o naplnění společných cílů a realizaci společných záměrů, spolurozhodování, spoluúčast.
- **Enkulturační** – potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě. Uspokojení touhy po nezávislém růstu schopností a nadání osobnosti, prosazování subjektivních myšlenek a různých řešení problémů, přání po individuálním tvůrčím uplatnění, podpora schopnosti vyjádření, fantazie, rozvíjení estetického vnímání a hojnost nápadů, uplatňování produktivity hry, podpora iniciativy. (20)

Zájmová činnost je zaměřená na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají velký vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci (16)

Pávková a kol. (2002) uvádí, že zájmy můžeme dělit podle úrovně činnosti, časového trvání, koncentrace, společenské hodnoty a podle obsahu.

- Podle **úrovně činností** zájmy a činnosti rozlišujeme na aktivní (produktivní) a receptivní. Aktivní zájmy, jsou ty, při nichž jedinec sám vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty. Receptivní zájmy jsou ty, kde se aktivita soustředí pouze na vnímání předmětu zájmu. Obě tyto činnosti se doplňují a prolínají.
  - Podle **intenzity zájmu** se určuje jeho kvalita. Dělíme je na hluboké a povrchní. Hloubkou rozumíme úsilí, které je vynaloženo na uspokojení zájmu, rozvíjí poznání, zdokonaluje dovednosti a obohacuje celý citový život.
  - Podle **stupně koncentrace** lze rozlišit zájmy jednostranné (hluboké) a mnohostranné (povrchní).
  - Z hlediska **společenských norem** dělíme zájmy na žádoucí a nežádoucí. Zájmy nežádoucí se neslučují s obecně platnými společenskými normami. Žádoucí vedou ke společenskému rozvoji jedince, talentu, aktivnímu životnímu stylu. Vychovat jedince ke zdravému a společensky žádoucímu užívání volného času v dětství je efektivnější a levnější, než následná převýchova narušených jedinců.
- (16)

Nejčastější dělení zájmů je podle **obsahu na zájmové činnosti**:

- **Společenskovědní činnosti**

Zahrnují činnosti, které vedou jak k poznání současného společenského dění, tak i některých historických souvislostí. Pěstují vztah k vlasti, mateřskému jazyku a tradicím našeho národa. Základní oblastí jsou výchova k vlastenectví, k partnerství, rodičovství apod. Poskytují i mnoho činností pro činnosti

individuálního charakteru (sběratelství apod.) Okruhy společenských zájmových činností jsou např. poznávání školy, veřejné instituce, oslavy státních svátků, setkání a společenské akce dětí z různých měst.

- **Pracovně technické činnosti**

Napomáhají k systematickému zdokonalování manuálních dovedností, obohacují vědomosti o technické poznatky a umožňuje jejich využití v praxi. Prohlubují zájem žáků o tvořivou práci. Pracovně-technické zájmové činnosti by měly podporovat přirozenou touhu dětí po aktivním uplatnění v oblasti techniky. Okruhy pracovně technických činností mohou být práce s různými materiály, montážní a demontážní práce, konstruktivní stavebnice, modelářské práce, elektronika a jiné.

- **Přírodovědné činnosti**

Vedou k prohlubování vědomostí o dění v přírodě, pěstují vztah k její ochraně. Rozvíjejí zájem o pěstitelství a chovatelství, o živou a neživou přírodu i citového vztahu ke všemu živému. U nejmladších žáků vycházíme z toho, že jsou schopny osvojit si jak poznatky o živočišných, rostlinách a neživé přírodě, tak i některé dovednosti v péči o ně. Nejčastější činností je pozorování přírody na vycházkách. S přibývajícím věkem se zájmy rozšiřují a stoupá zájem o specializované činnosti (rybářství, včelařství, pěstitelství apod.) Okruhy těchto činností zahrnují pozorování přírodních objektů, pěstitelské práce, chovatelství, ochrana životního prostředí, koutky přírody a jiné.

- **Estetickovýchovné činnosti**

Utvářejí a formují estetické vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení výtvarného (malba, kresba, dekorativní práce), hudebního (sborový nebo sólový zpěv, hra na hudební nástroje), literárně-dramatického projevu (četba, vypravování, improvizace textů, návštěva kulturních zařízení), na kulturu chování a výchovu vkusu a na rozvoj tvořivosti. Pro tyto činnosti jsou významné všechny aktivity, které uplatňují estetický vztah, jako např. různé kulturní akce, vycházky, přehlídky apod.

- **Tělovýchovná, sportovní a turistická činnost**

Prispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti žáků. Pravidelné provádění některé z těchto činností pomáhá řešit problém klesající tělesné zdatnosti dětí. Přiměřená pohybová aktivita je podmínkou zdravého vývoje. Možnosti poznávat různé druhy sportu podněcuje děti k jejich aktivnímu provozování. Pro všeobecný rozvoj pohybových schopností je nutná všestrannost. Činnosti by proto měly být zaměřeny na vybrané prvky z atletiky, turistiky, gymnastiky, sportovních her, turistky a podle místních podmínek na plavání, bruslení lyžování. Můžeme zde zařadit i netradiční druhy sportů jako je frisbee, florball, squash. Některé činnosti se mohou úspěšně vykonávat pouze ve spolupráci se zájmovými a sportovními organizacemi, občanskými sdruženími apod. (16)

Zájmové činnosti dětí se tvoří nejčastěji na základě jejich potřeb. Snaží se je uspokojit a zároveň rozvíjet své schopnosti a vlohy. Pedagogika se zabývá podmínkami vzniku nových zájmů a eliminuje negativní a nevhodné zájmy. Je důležité, aby zájmová činnost vyvolávala kladné pocity dítěte, rozvíjela samostatnost, tvořivost, působila motivačně, dále aby podporovala seberealizaci a rozvíjela celou osobnost člověka. Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací a je prostředkem relaxace a odpočinku.

Dítě většinou rozvíjí své zájmy převážně v činnostech, ve kterých nějakým způsobem vyniká. Přináší mu to pak větší uspokojení. Největší uspokojení mu ale přináší, když může své zájmy realizovat ve skupinách, tam se totiž nejvíce projeví, jak moc je v dané činnosti dobré.

Zájmová činnost může být pravidelná. To je taková činnost, která se opakuje v pravidelných intervalech, např. jednou týdně, každý den. Na rozdíl od školní docházky, kam se musí docházet každý den a musí se učit podle daných osnov a pravidel, docházka do zájmového sdružení je dobrovolná, záleží pouze na rozhodnutí jedince. Program činností v zájmovém sdružení je poměrně individuální a přizpůsobuje se tempu dětí a jejich schopnostem. Do takovýchto zájmových kroužků je nutno se zapsat a pravidelně je navštěvovat. Je to důležité z toho důvodu, že nepravidelné docházení by postupné osvojování a rozvíjení činnosti narušovala.

Dalším typem je činnost příležitostná, to jsou například vycházky, exkurze, soutěže, olympiády, divadla apod.

Veškeré činnosti mohou probíhat buď skupinově (v kroužcích, souborech), individuálně, ale také hromadně (festivaly, sportovní akce).

Aktivitu můžeme provádět spontánně (knihovna, hřiště) nebo organizovaně pod pedagogickým vedením s daným začátkem a koncem (výlet).

2.4 Změny v trávení volného času v posledních letech

Volný čas existoval vždy a nikdy nebylo potřeba nějak zvlášť se jím zabývat. V 19. století byl volný čas pracujících založen na tradicích a zvycích, hlavně náboženských. Lidé, kteří nebyli zatěžováni výrobní prací, mohli žít bohémsky.

V Evropě probíhal od roku 1945 vývoj volného času ve 3 etapách:

- 50. léta – funkce zotavovací, regenerační a rekreační. Volný čas slouží k obnovení pracovní síly.
- 60. a 70. léta – volný čas už není tolik spojován s prací, ale spíše s lidskou potřebou, užíváním si. Stává se časem konzumním.
- 80. léta – ve vyspělých západních zemích nepřevládá orientace na konzum. (19)

Kratochvílová uvádí, že dle výzkumů ze 70. a 80. let došlo k velkému posunu ve využívání volného času od aktivního k pasivnímu. (21) Což vyplývá i z dnešních výzkumů. Pasivní trávení volného času pak mnohdy vede k nežádoucímu delikventnímu chování.

Jak už jsem výše uváděla, volný čas dětí se mění v závislosti na mnoha faktorech. Doba se mění. Vzniklo mnoho organizací a zájmových sdružení, které se volným časem dětí zabývají a nabízejí jim široké spektrum zájmových činností pod pedagogickým vedením. Zájmové činnosti jsou dnes také mnohem rozmanitější než dříve. Takže nabídka pro děti je dnes poměrně rozsáhlá, hlavně ve větších městech. Záleží pouze na nich, jestli se rozhodnou ji využít nebo si najdou vlastní způsob trávení volného času.

Doba pokročila ale i v jiných směrech a to především ve vývoji médií. To

se týká například množství televizních stanic, které je v dnešní době tak velké, že dítě dokáže najít ve kteroukoli hodinu pořad, seriál nebo film, který ho baví. Některé pořady sice mohou být pro děti zajímavé, poučné, vzdělávací, některé ale poměrně nevhodné, plné násilí. Děti se sice sledováním televize snaží předejít nudě, dokážou ale i tak zlenivět, že jiné zájmy a činnosti už nevyhledávají a většinu volného času stráví u televize. Ta je dnes často využívána i na televizní hry, u kterých někteří ztrácí pojem o čase a jsou schopni hrát hodiny.

Dalším posunem v čase je určitě vývoj počítačové techniky. Nejen dětských her, ale především internetu, kde už se dnes dokážou vyznat i ti nejmenší. Rodič by měl určit nějakou rozumnou hranici, jakože dítě může trávit počítače např. půl hodiny denně nebo třeba 2 hodiny týdně. Závislost se sice týká spíše dospívajících dětí, ale pokud dítě nezná hranice, přestane dělat jakoukoli zájmovou činnost a věnuje svůj veškerý volný čas počítači, může se i u něj závislost brzy projevit.

Když jsem se bavila na téma své diplomové práce se svou sestřenicí, která pracuje v městské knihovně, která slouží zároveň jako infocentrum, dostala jsem jednoznačnou odpověď na to, jak tráví školní děti volný čas. Jako služba veřejnosti bylo v knihovně umístěno 5 počítačů s veřejným internetem, kde každý občan města může využít hodinu surfování zdarma, když má v knihovně zavedenou výpůjční kartičku. Nevěřili byste, jakou rychlostí se zvedl počet registrovaných v knihovně. Mnozí z nich si ale nikdy žádnou knihu nepůjčili, protože kartičku využívají pouze k navštěvování internetu. A co je ještě horší? Většina z těchto návštěvníků nejsou dospělí ani adolescenti, kteří už mají většinou každý svůj počítač doma nebo internet v mobilu, ale děti mladšího školního věku, které se v jedenáct hodin dopoledne, kdy jim začíná první polední pauza, vrhnou do knihovny, posedají si k počítačům minimálně po třech a hrají hry a surfují po internetu. A takhle se tam střídají různé děti až do 4 hodin odpoledne. Pouze ty, na které se hned nedostane řada, se přesunou na vedlejší dětské hřiště a výjimky si najdou koutek v knihovně a půjčí si nějaký komix nebo dětskou knihu. Sestřenice říká: „Kde jsou ty časy, když jsme chodili o volných hodinách do lesa, do parku před školu nebo na školní dvůr hrát na schovávanou nebo s družinou na vycházky. Naše knihovna slouží více než jako čítárna a infocentrum, jako školní družina.“ A bohužel má pravdu. Paradoxně, toto je něco, čím se město dětem zavedlo, ale když uspořádá zábavné odpoledne pro děti, dorazí jen minimum dětí a to právě to minimum, které si do knihovny chodí půjčovat knihy.

I naše malé město Chýnov se snaží dělat pro děti v poslední době mnohem více než dříve. Nejenom základní škola, která nabízí kolem 25 zájmových kroužků a pořádá spoustu zábavných akcí pro děti, ale i samo město se snaží vymýšlet různé aktivity. Městská knihovna se snaží přilákat malé čtenáře tím, že každoročně pasuje pan starosta v cylindru a peleryně opravdovým mečem prvňáčky na čtenáře. Dále vyhláší knihovna pro školní děti soutěž o nejlepší čtenáře, pro které pak město připraví celodenní výlet na zajímavá místa v Čechách. Společně se školou připravují pracovníci knihovny pro děti Noc s Andersenem, velikonoční a vánoční dílnu, výstavu betlémů a další výstavy, na kterých se děti podílejí svými pracemi, výzdobou nebo účinkováním na vernisážích. Výborně fungují i spolky s dlouholetou tradicí jako jsou dobrovolní hasiči, fotbal, myslivost a v poslední době i motosport, které nemají problém s nezájmem dětí o tyto činnosti. Město se snaží zavádět i nové každoročně se opakující akce jako například neckyádu na ukončení sezóny venkovního bazénu, kde soutěží děti i rodiče, kdo se v neckách nejrychleji přeplaví tam a zpět a kdo přejeđe lávku na kole a podporuje již zavedené akce s tradicí jako fotbalový turnaj o pohár starosty, závody do vrchu, běh milénia, dětský den nebo pouť. Pro rodiče s dětmi je vyhlášeno během roku několik závodů v různých sportovních disciplínách, které jsou bodovány a ve kterých si mohou zasoutěžit celé rodiny. Děti mohou využívat fotbalové hřiště, bazén, tenisové a pískové hřiště, několik dětských hřišť s herními prvky a školní tělocvičnu. V průběhu roku mohou navštívit i různé jednodenní kurzy a dílny pod odborným vedením např. šperkařskou, drátenickou nebo košíkářskou dílnu, která jim přiblíží umělecká řemesla a kde si mohou vyzkoušet svou zručnost a vyrobit dárečky pro své blízké. Bohužel za dalšími aktivitami, pro které nemá město zázemí nebo finanční prostředky musí děti dojíždět do 10 km vzdáleného Tábora.

3. Výchova mimo vyučování

Počátky výchovy ve volném čase se zabývaly hlavně aktivitami a vznikem zařízení určených hlavně pro dospělé. Byli to například různé tělocvičny, hřiště, knihovny, divadla. Později začala vznikat i zařízení pro děti a mládež.

3.1 Pojem výchova mimo vyučování

Vlohy jsou předpoklady, se kterými dítě přichází na svět. Už od narození na ně působí různé vlivy prostředí, rodiny, vrstevníků, které tyto vlohy dále formují. Toto záměrné působení se nazývá výchova. Ovlivňování volného času se pak nazývá výchova mimo vyučování. Zahrnujeme do ní ale i hygienické a kulturní návyky a přípravu do školy.

Pedagogické ovlivňování volného času poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti. Obsah i způsob využívání volného času mají značný význam z hlediska duševní hygieny. Způsob odpočinku, rekreace a zábavy se odráží ve studijních a pracovních výkonech člověka. Hodnotné a trvalé celoživotní zájmy mohou kladně ovlivňovat i partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině. (16)

Někdy se místo pojmu výchova mimo vyučování uvádí také pojem pedagogika volného času. Důležitá je hlavně činnost pedagoga, který by měl mít kladný vztah k dětem, umět je správně motivovat, podpořit jejich zájem o činnost. Nese odpovědnost za jejich úspěšnost, určuje nejvhodnější prostředky, formy a metody výchovně vzdělávacího procesu. Pedagog, který se zabývá volným časem dětí, je neklasifikuje, což je pro něj výhodou, může si s dětmi vytvořit osobitější vztah než pedagog při vyučování. Také není omezován žádnými osnovami a tak má větší prostor pro tvorbu činností. Tento prostor působnosti je potřeba hlavně proto, že do činností se většinou zapojují jedinci různých věkových kategorií, což není pro pedagoga úplně snadné. Velmi důležitý je individuální přístup každého pedagoga.

Aby výchova u jedince probíhala, jak má, musí mít fyzické a psychické předpoklady pro jeho výchovu.

- **Fyzické předpoklady** – jedinec musí mít v pořádku tělesné předpoklady, které jsou pro danou činnost důležité.
- **Psychické předpoklady** – schopnosti, vlohy a nadání pro určitou činnost jedince.

3.2 Funkce výchovy mimo vyučování

Výchova může rozvíjet osobnost, jak kladně tak i záporně. O výchovu mimo vyučování se stará rodina dítěte a instituce zabývající se zájmovými činnostmi. Ty jsou většinou vedeny pedagogickým pracovníkem, ten také působí na výchovu dítěte, snaží se je vést pozitivním směrem a učí je správně využívat svůj volný čas. Mimoškolní výchova rozvíjí osobnost jedince v následujících oblastech.

Výchovně vzdělávací

Tato oblast se jeví jako nejdůležitější. Jedinec získává stále nové znalosti a dovednosti, prostřednictvím zajímavých činností. Výchova napomáhá ovlivňovat pozitivní zájmy dítěte, které pak svůj čas využívá hodnotněji.

Zdravotní

Děti stráví poměrně hodně času sezením ve škole a tak se ho snažíme kompenzovat nějakou pohybovou sportovní činností, nejlépe venku na čerstvém vzduchu. Instituce, poskytující i stravování, mohou děti vést ke zdravé a správné výživě. Režim dne se upraví střídáním různých činností např. práce, odpočinku, tělesné a duševní činnosti. Nesmíme opomenout také duševní stránku dítěte, která je spojena s příjemnými prožitky mezi přáteli.

Sociální

Rodiče mohou s čistým svědomím pracovat a zařizovat si vše potřebné, protože vědí, že i když dítě už není ve škole, tráví svůj volný čas pod pedagogickým dozorem v nějakém zájmovém sdružení, kde je o dítě dobře postaráno. Děti jsou mezi svými vrstevníky, dělají činnost, která je baví a přináší jim uspokojení. Pokud dítě navštěvuje tyto mimoškolní instituce už od mala, vede ho to pozitivní cestou a pokud tak získá

celoživotní zájmy, málokdy pak spadá k negativním činnostem, jako jsou různé závislosti, záškoláctví apod.

Preventivní zaměření na tyto negativní jevy, je směřována do těchto oblastí: drogová závislost, kouření, virtuální drogy (počítač, tv, viedo), patologické hráčství (gambling), záškoláctví, šikana, vandalismus, násilné formy chování, rasismus. (16)

Existují 3 druhy prevence:

- **primární prevence** – zabývající se celou populací
- **sekundární prevence** – zabývající se individuálními rizikovými skupinami
- **terciální prevence** – snaží se o léčby těch, kteří jsou již negativními vlivy zasaženy

3.3 Instituce podílející se na výchově mimo vyučování

Mohou to být buď přirozené výchovné instituce (rodina, vrstevníci), dále instituce s nepřímým výchovným působením (občanská sdružení, prostředí) a instituce s přímým výchovným působením (školy, školská zařízení a další zařízení s výchovně vzdělávacím cílem) Všechny tyto instituce a zařízení spolu vzájemně spolupracují a ovlivňují se.

- **Školní družiny a školní kluby**

Školní družiny – jsou určeny pro žáky 1.-5. tříd a slouží k péči o děti zaměstnaných rodičů během školního roku, většinou před vyučováním, o volných hodinách a po skončení vyučování. V družině je samozřejmostí pedagogický dozor. Žáci jsou tam přihlášení k pravidelné docházce. Nachází se zde mnoho dětí s různými zájmy, proto je nabídka činností ve školních družinách velmi pestrá. Někdy školní družina nabízí i různé zájmové kroužky. Dále se zaměřuje na činnosti odpočinkové (odstraňující únavu, četba), rekreační (na hřištích – pohybové hry)

a zájmové (společenské hry). Do vybavení školních družin patří časopisy, sportovní náčiní, mnoho společenských her a stavebnic, některé výtvarné potřeby, v dnešní době většinou i počítače.

Školní kluby - jsou určeny žákům 2. stupně základní školy. Děti už mají vyhraněnější zájmové činnosti. Ve školních klubech jsou aktivity organizovány spíše formou zájmových kroužků.

- **Střediska pro volný čas**

Domy dětí a mládeže - Jejich úkolem je pravidelné pořádání zájmových činností a kroužků, ale i příležitostných soutěží, letních táborů a kurzů pro děti. Domovy mládeže jsou určeny především pro žáky středních škol, kteří nemohou každý den dojíždět do školy. Starají se o jejich ubytování, stravování a působí také výchovně.

Stanice zájmových činností – zaměřují se na konkrétní zájmovou činnost. Jsou to činnosti pravidelné (kroužky), nepravidelné (výlety, přednášky) a spontánní aktivity (posilovny, čítárny)

- **Dětské domovy** – zastupují funkci a péči rodičů. Jsou vhodné pro děti od 3 do 18-ti let. Vychovatelé v dětských domovech se snaží dítěti zajistit takový život, jako by žily ve svých vlastních rodinách. Děti mají také tu možnost zapojit se do jakýchkoli zájmových činností, ať už přímo v dětském domově nebo v jiných institucích.

Jako další bychom mohli do výčtu institucí zaměřených na volný čas zařadit také základní umělecké školy a jazykové školy.

- **Základní umělecké školy (ZUŠ)** – zaměřují se na obory hudební, literárně-dramatické, taneční, výtvarné a hudebně-pohybové. Jsou většinou určeny dětem, které vynikají v některé z těchto oblastí a připravují se na studium na školách s uměleckým zaměřením.
- **Jazykové školy** – zde se realizuje výuka cizích jazyků. Slouží k získávání nových vědomostí či k prohlubování stávajících. Slouží jako příprava pro studium na školách s jazykovým zaměřením.

Volným časem se zabývají ale i různé sportovní organizace, kulturní zařízení, církve a občanská sdružení.

3.4 Výchovné využití volnočasových činností ve školském zařízení

Rodiče od škol očekávají, že budou nabízet dětem možnosti trávení volného času v různých oblastech, jako je kultura, zdravotní, sociální a vědomostní oblasti i relaxace dětí. A školy se o to v dnešní době samozřejmě snaží. Nabízí dětem jednak spoustu jednorázových akcí jako jsou lyžařské pobyty na horách, školy v přírodě, výlety, návštěva historických a kulturních památek, kin, divadel, mnoho školních soutěží (sportovní, pěvecké, výtvarné, vědomostní). Dále je to nepřehledné množství kroužků, jak vědomostní (matematický, anglický), sportovní (volejbal, fotbal), umělecké (výtvarný, modelářský, keramický). Některý z kroužků a úspěšnost v něm může dítěti pomoci zúčastňovat se různých soutěží a později třeba i při výběru povolání. Mezi nejdůležitější školská zařízení, která se starají o výchovu mimo vyučování, jsou školní družiny (pro 1. stupeň ZŠ) a školní kluby (pro 2. stupeň ZŠ).

Školní vyučování působí na psychickou i fyzickou stránku dítěte. Způsobuje únavu, nepozornost, neposlušnost, roztěkanost. Dítě by nemělo být přetěžováno a mělo by mít dostatek času na odpočinek a relaxaci, jak o přestávkách, volných hodinách, tak někdy bývá dobré zapojit relaxaci a odpočinek i do vyučovacích hodin. Vyučující může využít koberce ve třídě k relaxačnímu cvičení, hram, četbě, v některých hodinách může zapojit jako součást výuky sledování videa, poslech hudby, na začátku hodiny protažení jednotlivých částí těla, jednoduché cviky na uvolnění. Učitel by občas měl dát na přání dětí a dopřát jim činnost, kterou chtějí.

Ve svém výzkumném šetření jsem se zaměřila na využívání volného času dětí mladšího školního věku. Výzkum byl prováděn ve čtvrtých třídách na Základní škole v Chýnově a Základní škole Bernarda Bolzana v Táboře. Už na začátku práce bylo nutné stanovit si cíl, metody a především místa, kde se bude výzkum provádět. Proto jsem kontaktovala uvedené školy a s řediteli a pedagogy stanovila podmínky potřebné k výzkumu. Výběrový soubor tvořilo 26 respondentů (z toho 9 chlapců a 17 dívek) z jedné třídy základní školy v Chýnově a jedné třídy Základní školy Bernarda Bolzana v Táboře. Věkový průměr všech těchto respondentů činil 10,6 let. Na těchto školách jsem byla osobně přítomna a dohlédla jsem na správné vysvětlení následné práce s dotazníky a jejich návratnost, která byla 90%. Tři dotazníky mi nebyly navráceny a jeden vykazoval chyby ve vyplnění.

4. Metodologie výzkumné sondy a výzkumné otázky

Ve své výzkumné sondě se zabývám názory na trávení volného času u dětí a mládeže, čímž navazuji na teoretickou část, která se věnuje problematice využití volného času u dětí mladšího školního věku. Výzkumnou sondu jsem orientovala kvantitativně tak, abych našla odpovědi na výzkumné otázky.

4.1 Cíle výzkumné sondy a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumné sondy je zjistit, jak několik vybraných jedinců ze čtvrtých tříd dvou základních škol tráví svůj volný čas po příchodu ze školy, o víkendu a o jarních prázdninách. Jaké jsou rozdíly ve využití volného času dětí z malého města a vesnic a dětí z velkého okresního města s většími možnostmi kulturního a sportovního vyžití. Chtěla bych také zjistit rozdíly mezi dívkami a chlapci v každém z měst. Jako bonus bych ráda věděla, jak by si děti přály trávit svůj vysněný volný čas, který by nebyl omezen časem a financemi.

S cíli souvisí i stanovení následujících výzkumných otázek:

Výzkumná otázka č. 1:

Jak tráví svůj volný čas děti o víkendu, po příchodu ze školy a o jarních prázdninách na jednotlivých základních školách? Jaké jsou v daných městech rozdíly mezi dívkami a chlapci?

Výzkumná otázka č. 2:

Jaké rozdíly v trávení volného času jsou mezi dětmi na základní škole v malém městě a ve větším okresním městě?

Výzkumná otázka č. 3:

Jaké volnočasové aktivity preferují děti a mládež v současné době? Převládá spíše aktivní nebo pasivní trávení volného času?

Výzkumná otázka č. 4

Jak by chtěly děti trávit svůj vysněný volný čas, který by byl neomezeně dlouhý, v jakékoli době a s velkým množstvím financí?

4.2 Hypotézy

Hypotéza č. 1

Vzhledem k tomu, že se zabývám volným časem dětí mimo školu, myslím, že nejčastější činností dětí hlavně ve školním týdnu bude sledování TV a hraní her na počítači. O víkendu to bude podobné, někteří ho možná budou trávit u prarodičů. Očekávám, že jelikož jsou jarní prázdniny, pojedou většina dětí na hory a tak hlavní činností o prázdninách bude sport.

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že rozdíly mezi chlapci a dívkami určitě budou. U chlapců bude zajisté větší sportovní vyžití. U dívek budou převládat spíše manuální činnosti (kresba, ruční práce) nebo hraní s kamarádkami.

Hypotéza č. 3

V Táboře je určitě větší možnost kulturního i sportovního vyžití. Ale i tak si myslím, že vzdálenost obou měst není tak velká, aby děti z Chýnova nemohly za některými zájmovými činnostmi dojíždět do Tábora. Proto si myslím, že činnosti by mohly být podobné.

Hypotéza č. 4

Očekávám, že s neomezenými financemi si děti budou chtít koupit věc, kterou si nejvíc přejí a vědí, že teď na ní peníze nemají nebo, že se budou chtít v dnešním televizním světě stát svým oblíbeným filmovým hrdinou a přenést se do jiné doby nebo fantastického prostředí.

4.3 Výzkumný vzorek

Ve výzkumné sondě jsem pracovala s dostupným výzkumným vzorkem. Jednalo se o šestadvacet respondentů mladšího školního věku. Vybrala jsem si jedince ve věku od 10 do 11 let, kteří navštěvují maloměstskou a velkoměstskou základní školu. K oslovení pedagogů čtvrtých tříd jsem využila svých známých na pozici ředitelek obou základních škol, které mi umožnily rozdat a objasnit dětem připravené dotazníky.

4.4 Výzkumný nástroj

Pro svou výzkumnou sondu jsem se rozhodla použít nestandardizovaný dotazník. Šlo o dotazník, který jsem zkonstruovala sama. V dotazníku jsem požadovala vypsát křestní jméno žáka a základní školu. Dotazník byl časově náročnější, protože vyžadoval důkladné vypisování činností každý den po dobu dvanácti dnů.

Při tvorbě dotazníku jsem se zaměřila na získávání informací ohledně trávení volného času u dětí hlavně v čase mimo školní prostředí. Dotazník je konstruován na třech listech A4. Na prvním listě je víkend (sobota a neděle). Na druhém následující školní týden zaměřený na dobu po návratu ze školy. A na třetím pět pracovních dnů jarních prázdnin.

Některé děti pochopily, že mají každý den vyzdvihnout činnost, které se věnovaly nejvíce, po nejdelsí dobu. Někteří mi dokonce vypsaly všechny činnosti, které v daný den dělaly i s časovým rozpisem. U těch jsem pak já sama vybrala činnost, která mi přišla nejvhodnější, jak svou zajímavostí, tak délkou svého trvání. Upozornila jsem děti, ať do dotazníků nepíší činnost „příprava do školy“. Předpokládám, že tu dělá každý žák denně a tak není nutné ji zde uvádět.

4.5 Sběr a analýza dat

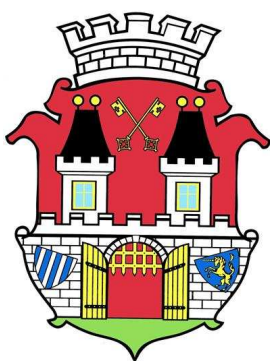
Dotazníky byly dětem rozdány 18. února 2011 v počtu 15 dotazníků na každou základní školu. Návratnost dotazníků 7. března nebyla 100%, ze ZŠ Chýnov se mi vrátilo zpět 13 dotazníků a ze ZŠ B. Bolzana 14, ovšem jeden byl díky neúplnosti vyřazen. Návratnost dotazníků byla tedy 90%.

4.6 Popis výzkumných pracovišť

Obrázek 1: Poloha a velikost měst Tábor a Chýnov

Obrázek 2:

Chýnov

Chýnov je jedním z nejdéle trvale osídlených míst Čech. První písemná zmínka o Chýnově v Kosmově Kronice české se váže k roku 981. Roku 1903 císař František Josef I. povýšil městys Chýnov na město a udělil mu znak. Chýnov byl městem nepřetržitě až do roku 1951, kdy mu byl titul města odebrán. Opět mu byl navrácen roku 1994.

Chýnov má v současné době pět místních částí, a to Chýnov, Záhostice, Kloužovice, Velmovice a Dobronice u Chýnova. Celkový počet trvale hlášených obyvatel k 31.3.2011 je 2357.

Město Chýnov leží v jižních Čechách, necelých 10 km od okresního města Tábora. Stejně jako každé město, tak i Chýnov má svou pestrou historii a současnost.

Za zmínku kulturních památek stojí určitě Bílkův dům, kostel Nejsvětější Trojice a místní hřbitov s náhrobky Bílka a Gabriela.. Ze sportovního vyžití bazén s tenisovými kurty a saunou a fotbalové hřiště. A samozřejmě mezi největší zajímavosti patří Chýnovské jeskyně a nedaleká zřícenina Kozí Hrádek.

ZŠ Chýnov

Základní charakteristika školy: Základní škola Chýnov, okres Tábor, Gabrielovo náměstí 16, 391 55 Chýnov

Celková kapacita školy a jejich součástí dle zřizovací listiny:

Základní škola: 500 žáků

Školní družina a školní klub: 300 žáků

Školní jídelna: 800 jídel

Kroužky v rámci školy:

Počítačové hry, Logické hry, Pěvecký, Taneční, Matematický, Fotbalový, Dopravní, Německý jazyk, Orientální tanec, Flétnový, Ochránci přírody, Keramický, Zdravotnický, Výtvarný, Anglický jazyk, Mažoretky, Historický (filmový klub), Turistický, Novinářský Aranžování a dekorace, Zdravotnický, Moderní tanec, Rybářský, Technický, Korálkování

V odpoledních hodinách, když není výuka, tráví děti prvního stupně čas v družinách nebo na výše uvedených kroužcích. Myslím, že výběr činností je dostatečný. Jelikož se ale má diplomová práce zabývá spíše volným časem mimo školní prostředí, vyzdvihla bych hlavně kroužek rybářský a turistický, které sice probíhají v určenou hodinu v daný den, ale zde se děti pouze domlouvají, kdy na ryby půjdou nebo kde s turistickým kroužkem stráví odpoledne nebo víkend nebo kam vyrazí na výlet. Tyto dva kroužky tedy zasahují i do jejich volného času, který tráví mimo školu.

Další možnosti využití volného času:

Akce pořádané městem Chýnov

akce MŠ – turistická vycházka pro děti (vždy jednu sobotu v měsíci po okolí Chýnovska)

akce místní pizzerie – diskotéka pro děti (vždy jednu sobotu v měsíci)
knihovna Chýnov – Noc s Andersenem (vždy v květnu), týden knihoven, výstavy
knihovna Chýnov s ČB církví– kurzy Alfa – nauka o křesťanství
katolická farnost – velikonoční a vánoční dílna

Sportovní vyžití pro děti

fotbal (starší příprava FC Chýnov)
tenisové, volejbalové a skate hřiště
plavecký areál, sauna
bowling a kuželky
běh milénia
EON cup – rodinný fotbal
Strmý vrch – závody motore do vrchu s vloženým závodem běhu dětí do vrchu

Obrázek 3

Tábor

Město Tábor leží na severním okraji jižních Čech jižně od Prahy a severně od Českých Budějovic. Tábor je dnes druhým největším jihočeským městem. Má více než 35 tisíc obyvatel. Je významným hospodářským, kulturním a dopravním centrem a patří k nejnavštěvovanějším místům v České Republice.

Rozloha města je 6221 ha a počet obyvatel platný k 2.5.2011 je 34 846.

Město původně vzniklo hlavně jako pevnost k ochraně proti nepřítelům. Vznik města se připisuje k roku 1420. Tábor je znám hlavně jako husitské město, které je spjato s mnoha slavnými osobnostmi. Nejčastěji se spoluzakladatelem husitského Tábora, Janem Žižkou z Trocnova, dále pak s reformátorem katolické církve Janem Husem, který pobýval nedaleko Tábora na Kozím Hrádku.

Za zmínku z významných památek stojí určitě husitské muzeum, hrad Kotnov, táborské katakomby, divadlo Oskara Nedbala a pomník Jana Žižky z Trocnova.

ZŠ Bernarda Bolzana

Základní charakteristika školy: Základní škola Bernarda Bolzana, Tržní náměstí 346,
390 01 Tábor

Celková kapacita školy a jejich součástí dle zřizovací listiny:

Základní škola: 225 žáků

Školní družina a školní klub: 180 žáků

Školní jídelna: 225 jídel

Kroužky v rámci školy:

Šachy, Vaření, Kytara, Flétna, Sportovní hry, Hry v angličtině, Hry v němčině, Římsko - katolické náboženství, Výtvarná dílna, Dramatický kroužek, Zdravotnický kroužek, Dovedné ruce, Korálkování, Počítačový kroužek, Country tance, jogging, fotografický kroužek, Míčové hry, Biologický kroužek, Florbal, Dance aerobic, Keramika, Ruština

Další možnosti využití volného času:

Zážitky z prázdnin (soutěž o nej foto, zeměpis. soutěž), **Pomáháme přírodě** (exkurze – botanická zahrada, turnaj pexeso, drakiáda, biolog. soutěž) **Říše pohádek** (exkurze do divadla, turnaj člověče nezlob se, literární soutěž), **Chytřejší vyhrává** (turnaj – Dáma, karneval, AZ kvíz, pyžamový den) **Hledáme talenty** (pěvecká, taneční soutěž, bleší trh), **Vítání jara** (kuličkáda, exkurze do hvězdárny,

Akce pořádané městem Tábor

Mezi pravidelné akce pořádané městem patří například husitské dny na přelomu května a června, dále velmi známá Táborská setkání na začátku září a v prosinci také Táborské Vánoce. Na všech těchto akcích jsou připraveny i činnosti vhodné pro děti.

Dále je v Táboře mnoho souborů a spolků pořádajících akce pro děti. Taneční studia, pěvecké soubory, divadelní spolky, sportovní kluby. Dům dětí a mládeže, který poskytuje zájmové činnosti dětem. Tábor patří mezi poměrně velká města, proto se zde nachází také divadlo, kino, hřiště a haly na různé druhy sportů, plavecký stadion, jak krytý tak venkovní s tobogánem.

4.7 Vyhodnocení, interpretace a diskuze

Vyhodnocení, interpretaci a diskuzi výzkumných dat jsem podřídila výzkumným otázkám.

Tabulka 1: Počet dotazovaných dívek a chlapců v jednotlivých ZŠ

	Dívky	Chlapci
ZŠ Chýnov	6	7
ZŠ B. Bolzana	11	2

Na Základní škole v Chýnově vyplňovalo dotazníky 6 dívek a 7 chlapců. Na Základní škole B. Bolzana v Táboře to bylo 11 dívek a 2 chlapci. Celkem se do výzkumu zapojilo tedy 17 dívek a 9 chlapců.

Po dohodě s učiteli a řediteli na obou základních školách jsem donesla dětem vypracované dotazníky. Sdělila jsem jim všechny potřebné instrukce a zodpověděla otázky, které následně měly. Dotazníky tvořily 3 papíry o velikosti A4 (viz. příloha). Rozdala jsem jim je ve čtvrtek a hned první list se týkal následující soboty a neděle (víkendu). Děti měly za úkol, každý den vyplnit jaké činnosti se v daný den věnovaly nejvíce a popřípadě uvést, jakým dalším způsobem volný čas trávily. Pro mne byla rozhodující ta činnost, kterou považovaly děti za nejdůležitější.

Z každé školy se mi vrátilo 13 použitelných dotazníků, které jsem následně zpracovala do tabulek a grafů.

Výzkumná otázka č. 1:

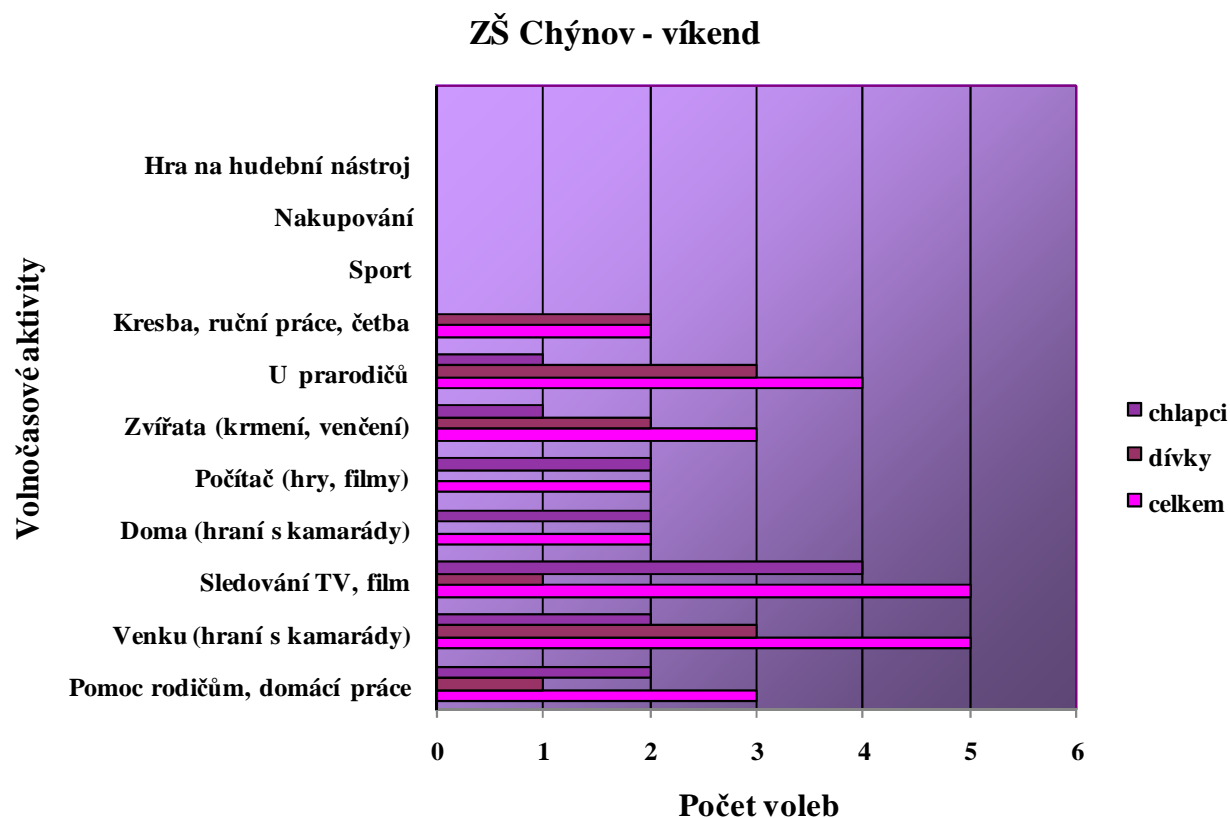
Jak tráví svůj volný čas děti o víkendu, po příchodu ze školy a o jarních prázdninách na jednotlivých základních školách? A jaké jsou v daných městech rozdíly mezi dívkami a chlapci?

Nejprve se tedy zaměřím na trávení volného času v sobotu a v neděli. Vybrala jsem všechny činnosti, které byly v dotaznících uvedeny a použila jsem je do tabulek a grafů. Některé se pak opakovaly častěji, některé jen občas. Žáky jsem řadila podle abecedy, nejdříve dívky a potom chlapce. Každý z dětí měl určit 2 nejčastěji provozované činnosti, jednu za pátek a jednu za sobotu. Celkový počet voleb tedy byl 26.

Tabulka 2: ZŠ Chýnov – Trávení volného času - víkend

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
Andrea						I	I				
Kateřina	I	I									
Lenka		I						I			
Sandra		I					I				
Veronika						I	I				
Zuzana			I					I			
Daniel			I	I							
Jindřich			I		I						
Michael						I	I				
Miroslav		I	I								
Patrik	I			I							
Pavel			I		I						
Vojtěch	I	I									
Průměr	3	5	5	2	2	3	4	2	0	0	0

Graf 1: ZŠ Chýnov – Trávení volného času - víkend

Z grafu vyplývá, že děti ze Základní školy Chýnov tráví víkendové dny nejčastěji doma u televizních obrazovek nebo venku se svými kamarády. Televizi sledují hlavně chlapci. Dívky tráví víkend u prarodičů anebo hraním venku s kamarády. Stejný počet voleb je u pomoci rodičům a starání se o zvířata. A v počtu dvou voleb hraní s kamarády doma a hraní na počítači, což se týká hlavně chlapců a činnosti jako je kreslení, četba a ruční práce, což se pro změnu týká dívek.

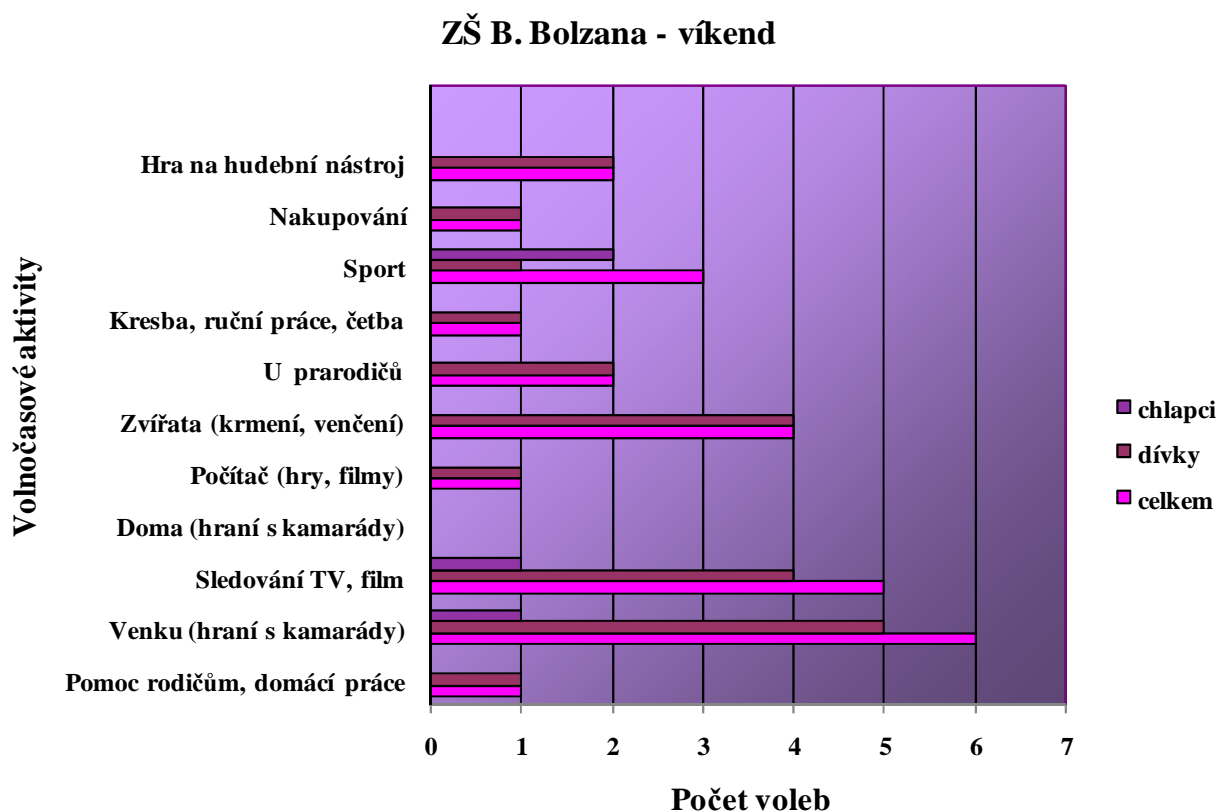
I přes ideální podmínky na lyžování, překvapivě nikdo z dětí nelyžoval, ani neprovozoval jiný typ sportu.

Trávení sobot a nedělí na Základní škole B. Bolzana v Táboře. Počet dětí, které dotazník vyplnilo, je 13, stejný počet jako na Základní škole v Chýnově. Ovšem zde je velká převaha 11 dívek na 2 chlapce.

Tabulka 3: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času - víkend

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Stedování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
Anna Ch.						I					I
Barbora P.			I								I
Barbora Š			I			I					
Karolína K.	I				I						
Karolína L			I					I			
Lucie K.	I	I									
Natálie J.		I				I					
Petra K.			I				I				
Sandra P.		I						I			
Tereza P.							I			I	
Veronika D		I				I					
Ondřej P.		I						I			
Vojtěch M.			I					I			
Průměr	1	5	5	0	1	4	2	1	3	1	2

Graf 2: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času - víkend

Děti na Základní škole v Táboře o víkendu také nejčastěji sledují Tv a hrají si venku s kamarády. Dívky se starají o zvířata nebo jsou u prarodičů a chlapci převážně sportují. Hra na hudební nástroj, nakupování a pomoc rodičům se také týká pouze dívek.

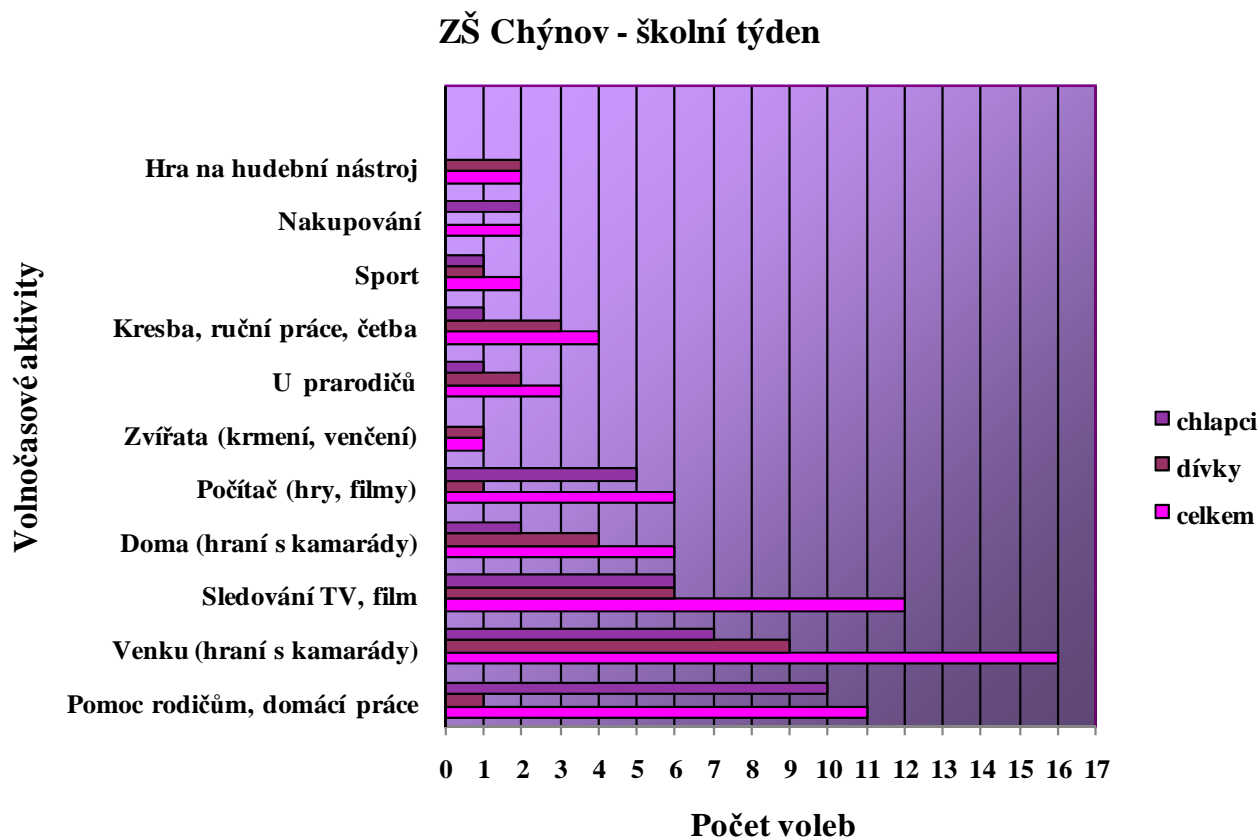
Každá činnost, kromě hraní s kamarády doma, je volena alespoň jednou.

Na druhém listě dotazníku byly vyjmenovány dny pondělí – pátek, týden, kdy děti chodily do školy. Volný čas měly po příchodu domů, v odpoledních hodinách, cca od 15:00 do večera.

Tabulka 4: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – školní týden

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
Andrea		II	I	I			I				
Kateřina		I	II			I		I			
Lenka	I	I			I			I			I
Sandra		II		I					I		I
Veronika		II	I	I			I				
Zuzana		I	II	I				I			
Daniel	II		I	I	I						
Jindřich	I		II		II						
Michael	I	II					I			I	
Miroslav	I	II	II								
Patrik	I		I	I	I			I			
Pavel	II	I							I	I	
Vojtěch	II	II			I						
Průměr	11	16	12	6	6	1	3	4	2	2	2

Graf 3: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – školní týden

V týdnu, kdy děti chodí do školy, si většinou po příchodu domů udělají domácí úkoly a připraví se do školy. Což také mnozí z nich do dotazníku uvedly. Poté tráví čas následujícím způsobem. Nejvíce celkových voleb má jednoznačně hraní venku s kamarády, především u dívek. Pak následuje dle očekávání sledování TV. Nejvíce voleb u chlapců má překvapivě pomoc rodičům a domácí práce.

Další činnosti s větším počtem voleb jsou trávení času doma ať už hraním s kamarády nebo u počítače. U počítače hledají zábavu hlavně chlapci.

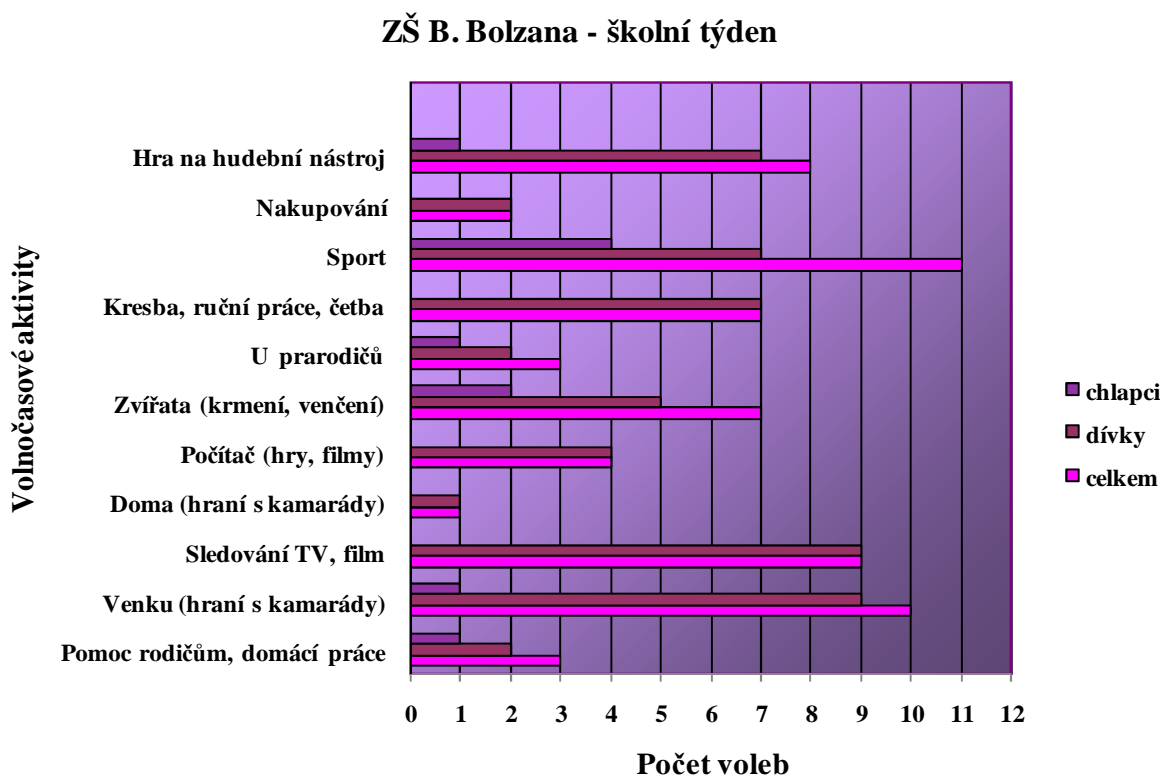
Školní týden na Základní škole B. Bolzana v Táboře. Jedenáct dívek a dva chlapci také po příchodu domů zaznamenávali své zájmové činnosti ve volném čase. Počet voleb celkem je tedy 65.

Tabulka 5: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času – školní týden

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
Anna Ch.	I				I			I			II
Barbora P.					I			I		I	II
Barbora Š			I			I		I			II
Karolína K.		I	II		I					I	
Karolína L		II	I		I			I			
Lucie K.		I					I		II		I
Natalie J.		I	I			II			I		
Petra K.		I	I					I	II		
Sandra P.		I	I					I	II		
Tereza P.		I	I	I			I	I			
Veronika D	I	I	I			II					
Ondřej P.	I					I	I		II		
Vojtěch M.		I				I			II		I
Průměr	3	10	9	1	4	7	3	7	11	2	8

Graf 4: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času – školní týden

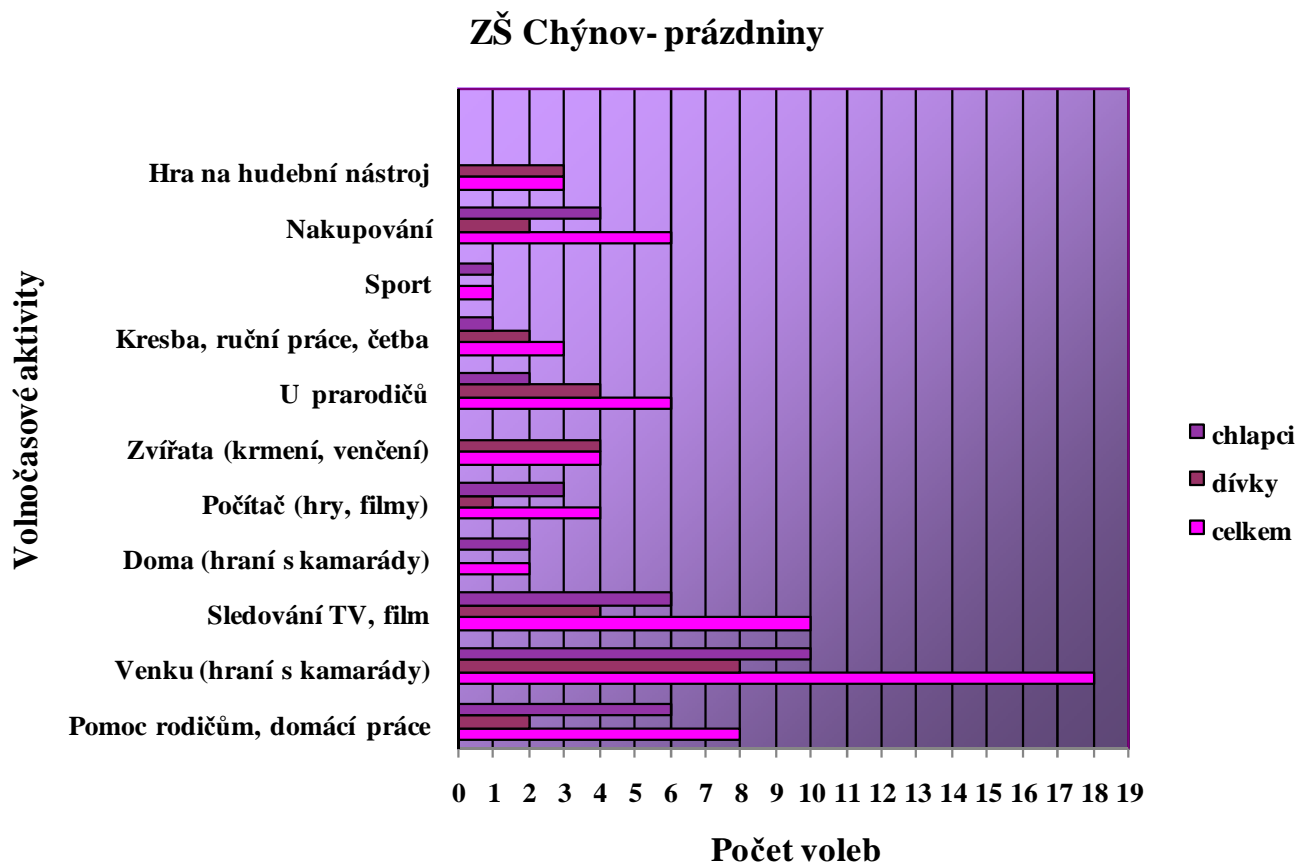
Překvapivě se žáci z tábořské základní školy nejvíce věnují sportu a to, jak chlapci, tak i dívky. Potom, stejně jako o víkendových dnech figuruje hraní venku s kamarády a sledování TV a to hlavně u dívek. Výrazná čísla voleb jsou také u hry na hudební nástroj, péče o zvířata a u dívek četba s kresbou. Počítači se překvapivě věnují pouze dívky.

Na termín zadávání dotazníků mi vyšly jarní prázdniny, tudíž na třetím A4 listu bylo opět 5 kolonek (po – pá), kam žáci zapisovali, jak volné prázdninové dny tráví. Opět to tedy bylo 65 voleb.

Tabulka 6: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – prázdniny

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
Andrea	I	II				I	I				
Kateřina		II	I			II					
Lenka		II	I								II
Sandra			I				I	I		I	I
Veronika		II				I	II				
Zuzana	I		I		I			I		I	
Daniel		II	II		I						
Jindřich	II		I		II						
Michael	I	II					I			I	
Miroslav		II	II	I							
Patrik		II		I				I	I		
Pavel	I	I					I			II	
Vojtěch	II	I	I							I	
Průměr	8	18	10	2	4	4	6	3	1	6	3

Graf 5: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – prázdniny

Absolutně nejvyšší počet voleb, jak u dívek, tak u chlapců, je hraní s kamarády venku. Další vedoucí pozici zaujímá opět sledování TV a kupodivu také pomoc rodičům a to nejen u dívek, ale hlavně u chlapců. Což je velmi zajímavé, většinou se očekává, že spíše dívky pomáhají mamince s domácími pracemi. Zřejmě to tedy byla práce vhodná pro muže a asi i na celý den, vzhledem k tomu, že ji chlapci považovali ten den za nejdůležitější činnost.

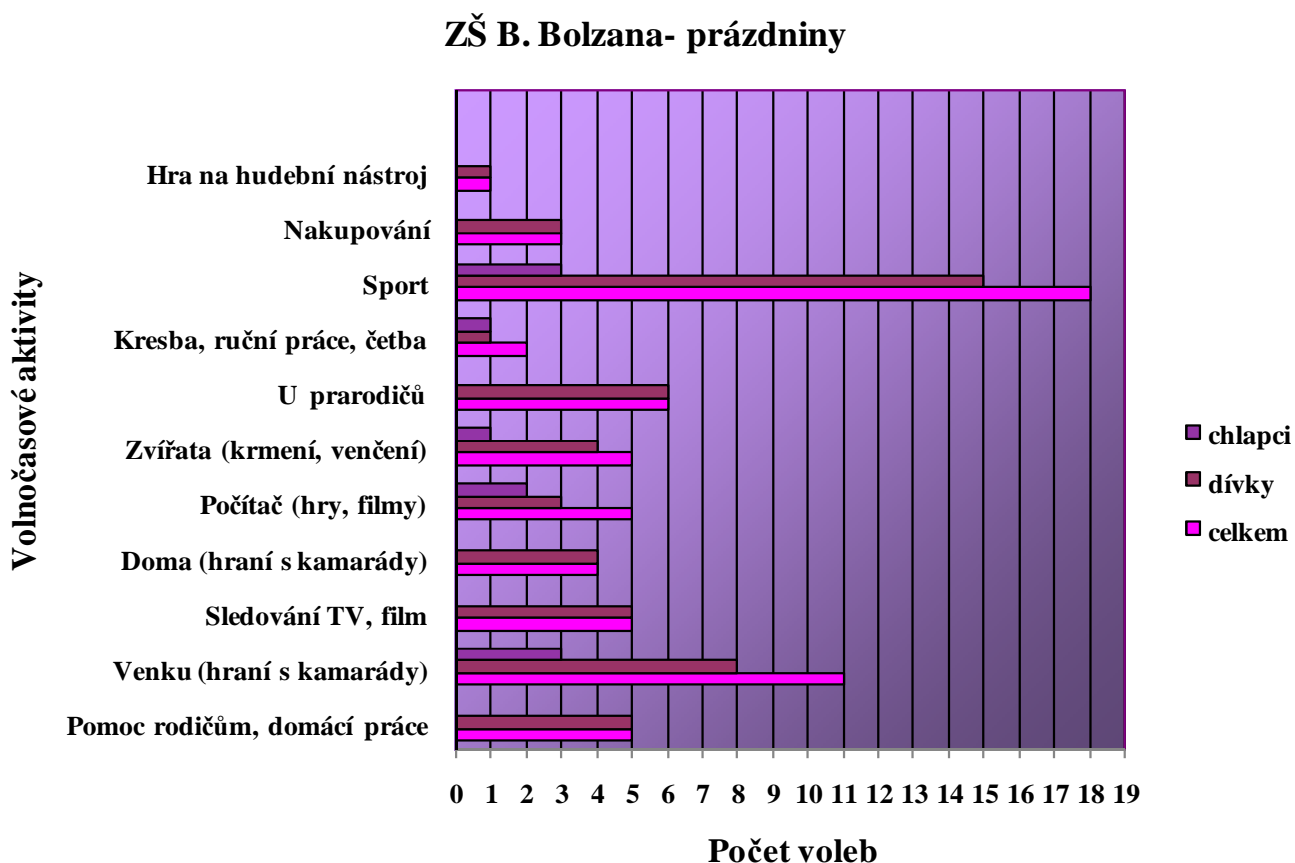
Ostatní činnosti jsou počtem voleb poměrně vyrovnané.

Jelikož Základní škola Chýnov patří do okresu Tábor, tak i děti na Základní škole B. Bolzana měly jarní prázdniny ve stejném týdnu.

Tabulka 7: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času – prázdniny

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
Anna Ch.		I					II			I	I
Barbora P.		I		I		I			II		
Barbora Š				I			I		III		
Karolína K.		II	I		I					I	
Karolína L	I	I	II		I						
Lucie K.		II					I		II		
Natálie J.	II			II			I				
Petra K.			I		I				III		
Sandra P.	I		I				I	I	I		
Tereza P.		I							III		
Veronika D	I					III				I	
Ondřej P.		I			I				III		
Vojtěch M.		II			I	I		I			
Průměr	5	11	5	4	5	5	6	2	18	3	1

Graf 6: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – prázdniny

Jak je jasně vidět nejvíce zastoupen v tábořské škole je sport a to především u dívek. U chlapců je to sport zároveň s hraním s kamarády. Ostatní činnosti jsou u dívek hlavně sledování TV, návštěva prarodičů, pomoc rodičům a nakupování. U chlapců jsou činnosti přiměřeně vyrovnané.

Hypotéza č. 1

Vzhledem k tomu, že se zabývám volným časem dětí mimo školu, myslím, že nejčastější činností dětí hlavně ve školním týdnu bude sledování TV a hraní her na počítači. O víkendu to bude podobné, někteří ho možná budou trávit u prarodičů. Očekávám, že jelikož jsou jarní prázdniny, pojedou většina dětí na hory a tak hlavní činností o prázdninách bude sport.

Ano, potvrdilo se, že mezi nejčastější a nejoblíbenější činností mezi dětmi určitě patří sledování TV. A to v obou školách, ať už se to týkalo víkendu, školního týdne nebo prázdnin. Ještě častěji se ale vyskytovalo, což jsem vzhledem k chladnému počasí nepředpokládala, hraní venku s kamarády. Ovšem v hraní her na počítači jsem se poměrně spletla. Myslela jsem, že počet voleb bude mnohem větší. Když už se tato činnost vyskytla, bylo to na ZŠ Chýnov u chlapců, jak by se dalo předpokládat, ale na ZŠ B. Bolzana nečekaně u dívek. U prarodičů bylo o víkendu, ale i o prázdninách poměrně hodně dětí. Většinou to byla ale odpolední návštěva u prarodičů než, že by tam děti trávily celý víkend nebo prázdniny. Mé očekávání s jarními prázdninami se nepotvrdilo hlavně v chýnovské škole. Lyžovat na týden na hory neodjel nikdo. Naopak na základní škole v Táboře získal sport celých 18 voleb.

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že rozdíly mezi chlapci a dívkami určitě budou. U chlapců bude zajisté větší sportovní vyžití. U dívek budou převládat spíše manuální činnosti (kresba, ruční práce) nebo hraní s kamarádkami. U dívek i chlapců se ale určitě shodneme na činnosti sledování TV.

Sledování TV je opravdu u dívek i chlapců v obou školách poměrně vyrovnané. V tábořské škole je to jak jsem předpokládala, u dívek převládají spíše činnosti pro ně vhodné, kresba a ruční práce, avšak nejvíce voleb je u péče o zvířata. Konkrétně dle dotazníků péče o koně. Několik dívek se učí na koni jezdit a tak tráví většinu volného času péčí o koně a jízdou na nich.

Na chýnovské škole je to u obou pohlaví hlavně trávení času venku s přáteli a. Na této škole bych ještě ráda vyzdvihla vysoké počty u pomoci rodičům a to hlavně u

chlapců. V dotazníku se vyskytovali práce jako pomoc při stavbě voliéry pro holuby, sekání dříví apod.

Výzkumná otázka č. 2:

Jaké rozdíly v trávení volného času jsou mezi dětmi na základní škole v malém městě a ve větším okresním městě?

Hypotéza č. 3

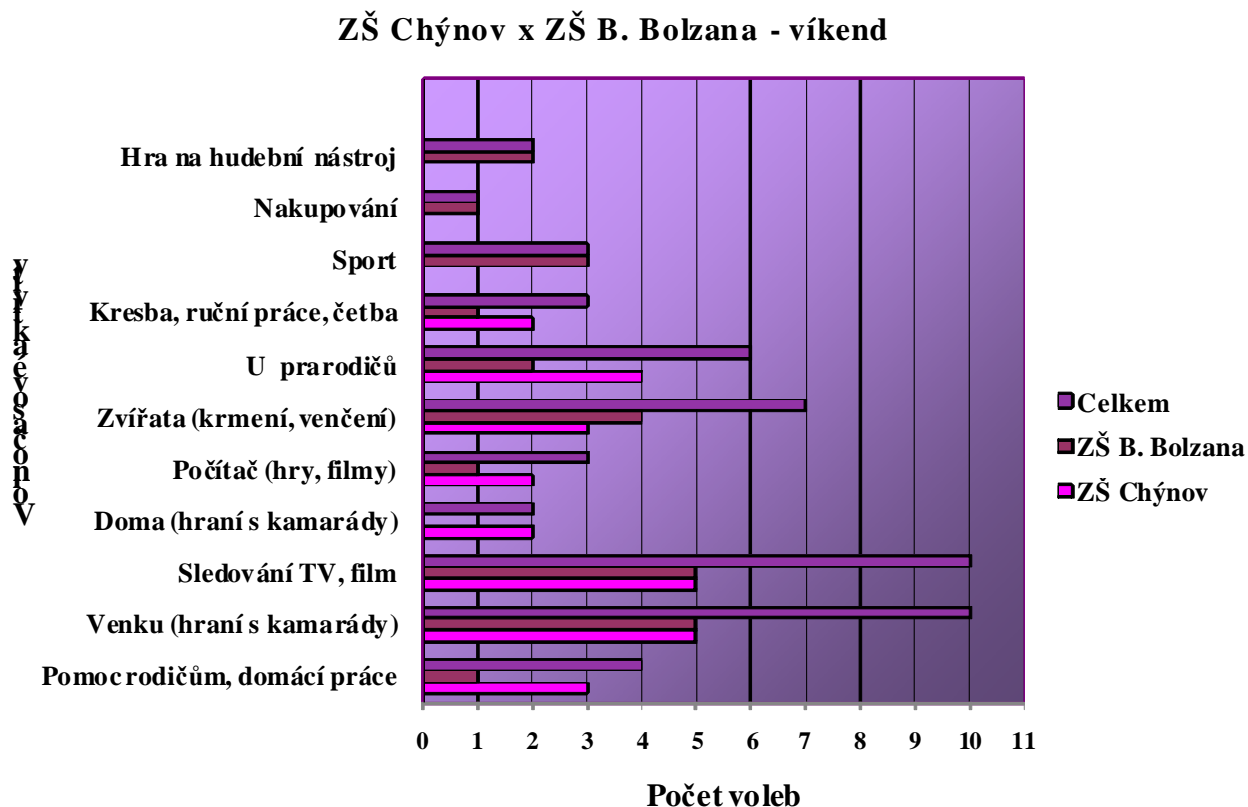
V Táboře je určitě větší možnost kulturního i sportovního vyžití. Ale i tak si myslím, že vzdálenost obou měst není tak velká, aby děti z Chýnova nemohly za některými zájmovými činnostmi dojíždět do Tábora. Proto si myslím, že činnosti by mohly být podobné.

Sestrojila jsem tři tabulky, trávení volného času o víkendu, ve školním týdnu a o prázdninách. V každé jsem porovnávala počet voleb na daných školách. A výsledek následně zpracovala do grafu.

Tabulka 8: Porovnání trávení víkendu na obou ZŠ

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
ZŠ Chýnov	3	5	5	2	2	3	4	2	0	0	0
ZŠ B. Bolzana	1	5	5	0	1	4	2	1	3	1	2
Celkem voleb	4	10	10	2	3	7	6	3	3	1	2

Graf 7: Porovnání trávení víkendu na obou ZŠ

Nejvíce voleb a dokonce v úplně stejném počtu na obou základních školách má sledování TV a hraní s kamarády venku. S celkovým počtem 7 voleb je jako další v pořadí péče o zvířata. V tábořské škole to byla jízda na koni a jejich krmení, v chýnovské škole spíše procházky se psem. Vyšší počet voleb je také u návštěv u prarodičů a pomoc rodičům, hlavně u dětí z Chýnova. Hra na hudební nástroj, nakupování a sport se vyskytuje pouze na tábořské škole. Počítač je uváděn minimálně.

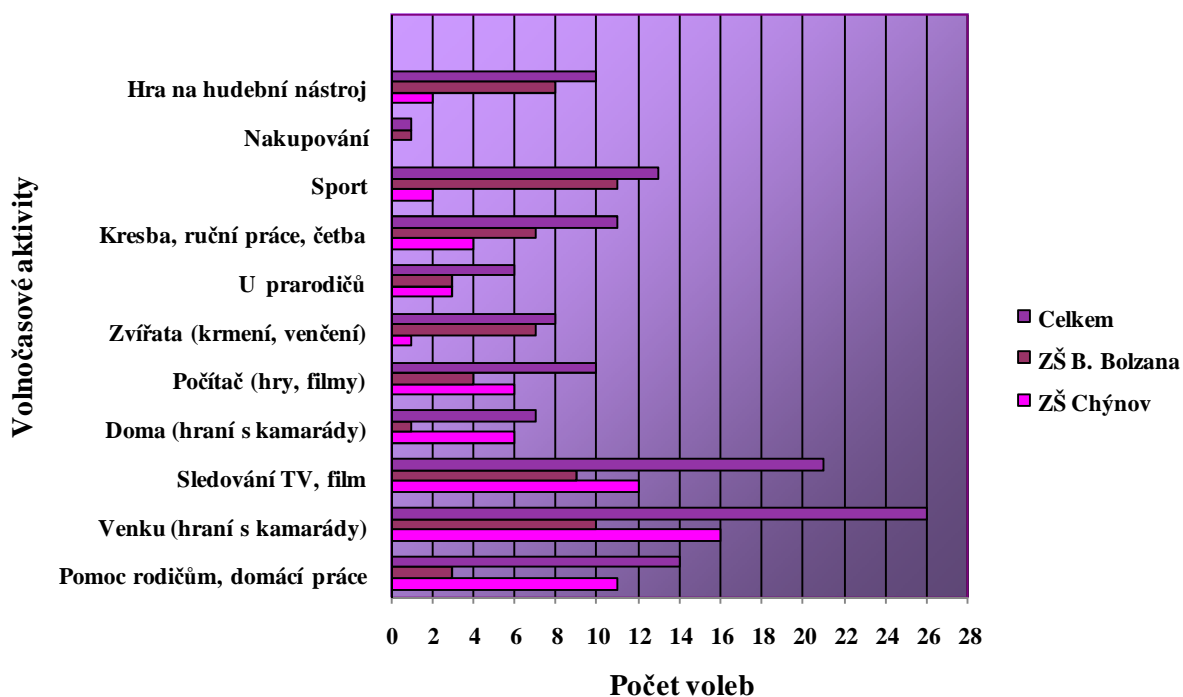

Tabulka 9: Porovnání trávení školního týdne na obou ZŠ

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
ZŠ Chýnov	11	16	12	6	6	1	3	4	2	0	2
ZŠ B. Bolzana	3	10	9	1	4	7	3	7	11	1	8
Celkem voleb	14	26	21	7	10	8	6	11	13	1	10

Graf 8: Porovnání trávení školního týdne na obou ZŠ

ZŠ Chýnov x ZŠ B. Bolzana - školní týden

Jednoznačně nejvíce voleb je zase u hraní venku s kamarády. Konečně napadl snít a tak je jisté, že si ho děti chtějí po příchodu ze školy užít. Další činností je samozřejmě sledování televize. A hned za tím pomoc rodičům. Za zmínku na ZŠ Chýnov stojí ještě hraní s kamarády doma a hry na počítači s 6ti volbami, ostatní činnosti jsou zastoupeny v počtu 1-4 voleb.

Na ZŠ B. Bolzana převažuje sport. Chlapci si chodí po škole zahrát hokej, dívky bruslit, někteří jezdí i na večerní lyžování. Jeden chlapec dochází několikrát týdně na fotbalové tréninky. Dívky zde mají zastoupenou péči o zvířata (koně) a procházky se psem. A velkými čísly disponuje také činnost „hra na hudební nástroj“ a to jak docházení do ZUŠ v odpoledních hodinách, tak u někoho i pouhý trénink na kroužek kytary, který je následující den. Z chýnovských dětí nikdo do tábořské ZUŠ nedojíždí. Jedna dívka chodí pouze na kroužek flétny v rámci školy.

Jak je vidět rozdíly na školách jsou. Děti v Chýnově nemají po škole žádnou činnost v nějakém zájmovém sdružení. Ale věnují se pouze kroužkům v rámci školy. Po příchodu domů se připraví na následující den do školy a jdou si hrát ven nebo pomáhají rodičům, a když není hezké počasí, dívají se na TV, sedí u počítače nebo si hrají s kamarády doma.

V tábořské škole jsou naopak děti, které pravidelně dochází do zájmových sdružení za činnostmi, které jim platí a zajišťují jejich rodiče. Je to například fotbal, hra na kytaru v ZUŠ, nebo je rodiče vozí do jízdárny ke koním, kde děti učí příslušný instruktor, jak se o koně správně starat a jak na nich jezdit.

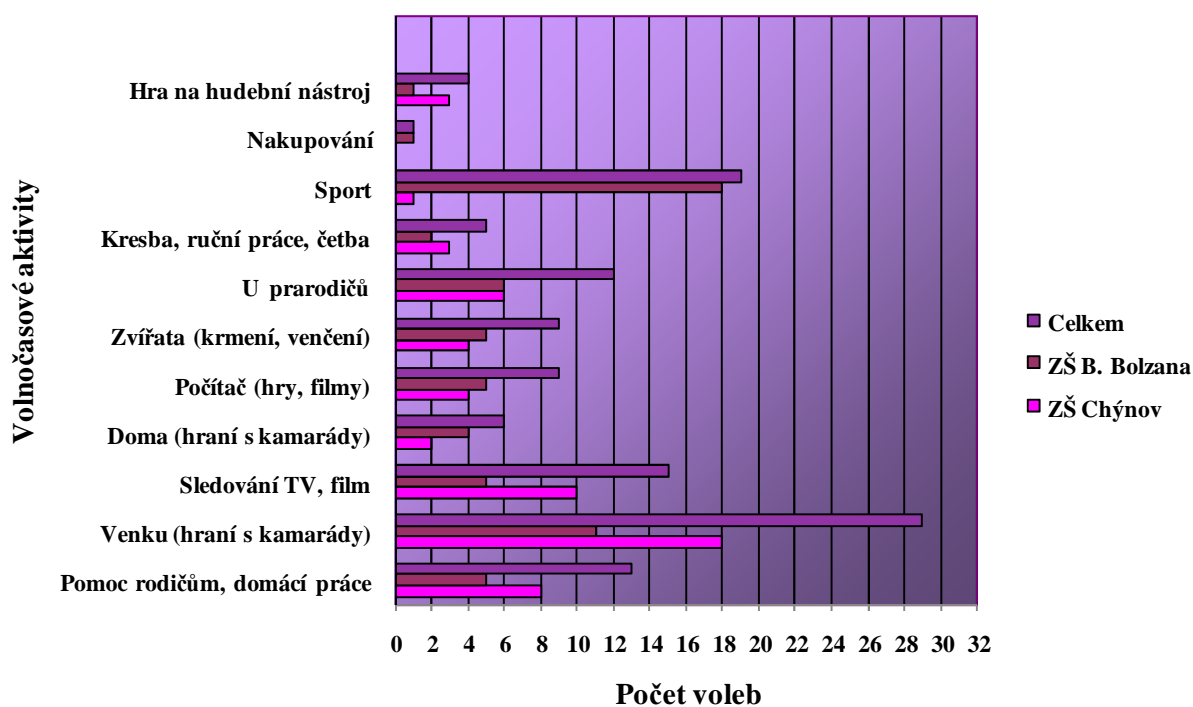
Přijde mi, že rodiče dětí z Chýnova nemají potřebu vyhledávat pro své potomky nějaké aktivity. Navíc za ně platit a děti tam vozit. Je to škoda, Tábor není tak daleko, aby svému dítěti nemohli dopřát jednou týdně činnost, která by ho bavila, když v Chýnově není ta možnost na ni docházet. Druhá stránka věci je ale to, že některé děti by možná ani o žádné z těchto činností zájem neměly.

Tabulka 10: Porovnání trávení prázdnin na obou ZŠ

	Pomoc rodičům, domácí práce	Venku (hraní s kamarády)	Sledování TV, film	Doma (hraní s kamarády)	Počítač (hry, filmy)	Zvířata (krmení, venčení)	U prarodičů	Kresba, ruční práce, četba	Sport	Nakupování	Hudební nástroj
ZŠ Chýnov	8	18	10	2	4	4	6	3	1	0	3
ZŠ B. Bolzana	5	11	5	4	5	5	6	2	18	1	1
Celkem voleb	13	29	15	6	9	9	12	5	19	1	4

Graf 9: Porovnání trávení prázdnin na obou ZŠ

ZŠ Chýnov x ZŠ B. Bolzana - prázdniny

Děti na základní škole v Chýnově se nejvíce věnují svým kamarádům a tráví s nimi čas venku. Je zřejmé, že tyto děti z malého města jsou z rodin, které si buď díky své finanční situaci, nebo protože musí rodiče do práce, nemohou dovolit odjet na celý týden na hory lyžovat. A tak je pochopitelné, že když mají celé dny volné, tráví čas se svými přáteli. Činností, které se dají dělat v zimě venku je mnoho, takže si mohou stavět iglú, koulovat se, bobovat, bruslit, hrát hokej na rybníku, apod.

Některé děti žijící v Táboře odjely alespoň na pár dní nebo na celý týden na hory. Což ale neznamená, že uváděly každý den lyžování. Na horách také jezdily na výlety, při odpočinkovém dni se třeba i jen dívaly na televizi. I tak ale sport jasně předčil všechny ostatní činnosti. Na ZŠ B. Bolzana jsou všechny ostatní činnosti poměrně vyrovnané. Větší počet voleb už je jen u hraní s kamarády venku.

Ve 4. třídě už jsou děti poměrně samostatné, takže už nemusí na prázdniny jezdit k babičce, ale rodiče je mohou nechat doma samotné. I tak ale některé děti u prarodičů byly. A to jak chýnovské tak tábořské.

O prázdninách, kvůli kterým děti nedocházely do pravidelných zájmových sdružení, nejsou rozdíly v činnostech tak markantní. Naopak jsou dosti vyrovnané. Samozřejmě kromě těch dětí, které odjely na hory.

Má hypotéza se potvrdila v tom, že tábořské děti mají určitě více možností využití času než děti v Chýnově. Co se týče nabídky měst. O víkendu a prázdninách jsou činnosti dětí poměrně stejné, jen s výjimkou toho, že o prázdninách tráví několik tábořských dětí volný čas se svými rodiči, kdežto děti z Chýnova si hledají zábavu spíše samy. Ve školním týdnu, což je pro mou diplomovou práci důležité, protože se zabývám trávením času mimo školu, jsou činnosti rozmanitější. Tábořské děti využívají více nabídek zájmových sdružení. V Chýnově je ale také mnoho činností, které bohužel děti nevyužívají. A ani se nedivím, že nabídka v Chýnově pro děti není tak velká, když vidím, že nejeví zájem ani o to, co město nabízí, nevyplatilo by se vkládat úsilí a finance do dalších možností.

Výzkumná otázka č. 3:

Jaké volnočasové aktivity preferují děti a mládež v současné době? Převládá spíše aktivní nebo pasivní trávení volného času?

Z výzkumu vyplývá, že převážná většina tráví volný čas venku se svými přáteli nebo doma u televizních obrazovek. Nedá se sice s určitostí říct, jestli čas strávený venku s přáteli je spíše aktivní nebo pasivní, ale hned po těchto činnostech s velkým počtem voleb následuje sport. Ostatní činnosti, spíše ty pasivní jsou pak už v menší míře. Proto si trousem říci, že děti tráví čas díkybohu ještě spíše aktivně. Kdybych ale měla posoudit každou základní školu zvlášť, musím říci, že u dětí z chýnovské základní školy se nedá říct, že převažuje aktivně trávený volný čas.

Při vymýšlení tématu mé práce mě kromě otázky, jak děti tráví čas v dnešní době, napadaly otázky typu: Jak by si děti svůj volný čas vlastně představovaly? Co by chtěly dělat? Chtěly by být vůbec dětmi? Nebo někým úplně jiným? V této době nebo v minulosti? Budoucnosti? A tak jsem se rozhodla jim tuto otázku položit. Když jsem si od nich byla dotazníky vybrat, rozdala jsem jim papíry a zadala téma, na které mi měl každý žák napsat několik řádků. Někdo to pojal jako odpovědi na otázky, někdo jako sloh. Výsledek byl více než zajímavý. Zadání znělo, jak by si děti svůj volný čas představovaly, co by chtěly dělat, čím nebo kým by chtěly být, kdyby měly třeba týden, měsíc, rok volného času. Měly by neomezeně peněz a možností, mohly by se měnit, v co chtějí, cestovat v čase. Co by chtěly zažít?

Výzkumná otázka č. 4

Jak by chtěly děti trávit svůj vysněný volný čas, který by byl neomezeně dlouhý, v jakékoli době s velkým množstvím financí?

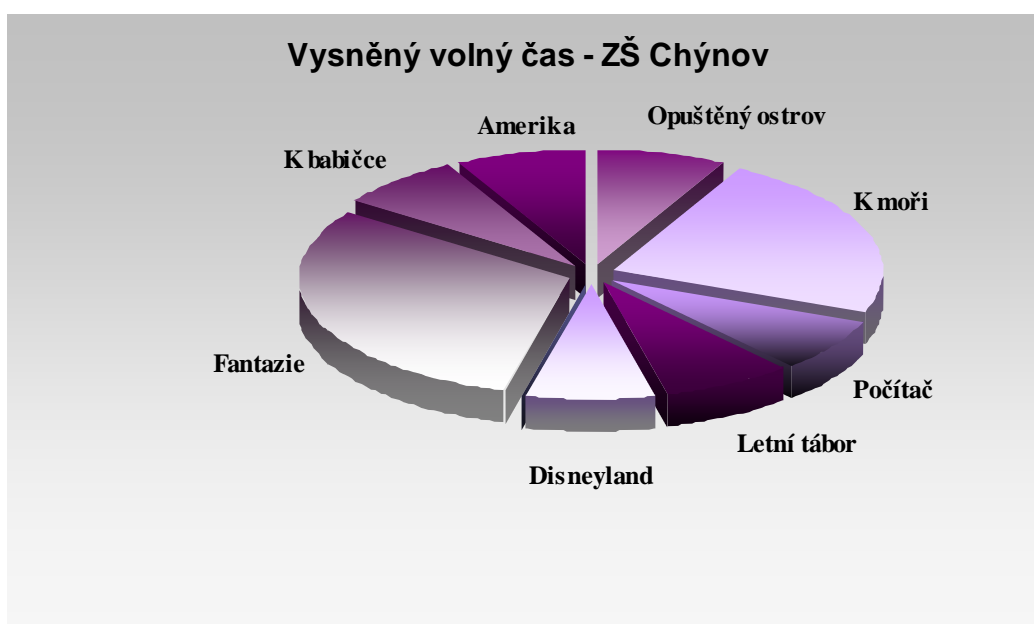
Hypotéza č. 4

Očekávám, že s neomezenými financemi si děti budou chtít koupit věc, kterou si nejvíc přejí a vědí, že teď na ní peníze nemají nebo, že se budou chtít v dnešním televizním světě stát svým oblíbeným filmovým hrdinou a přenést se do jiné doby nebo fantastického prostředí.

Tabulka 11: Vysněné trávení volného času - ZŠ Chýnov

Chýnov	Opuštěný ostrov	K moři	Počítač	Letní tábor	Disneyland	Minulost (fantasie)	Fantazie	K babičce	Amerika	Zvíře
Andrea		I								
Kateřina									I	
Lenka		I								
Sandra		I								
Veronika				I						
Zuzana								I		
Daniel			I							
Jindřich					I					
Michael							I			
Miroslav							I			
Patrik	I									
Pavel							I			
Vojtěch							I			
Průměr	1	3	1	1	1	0	4	1	1	0

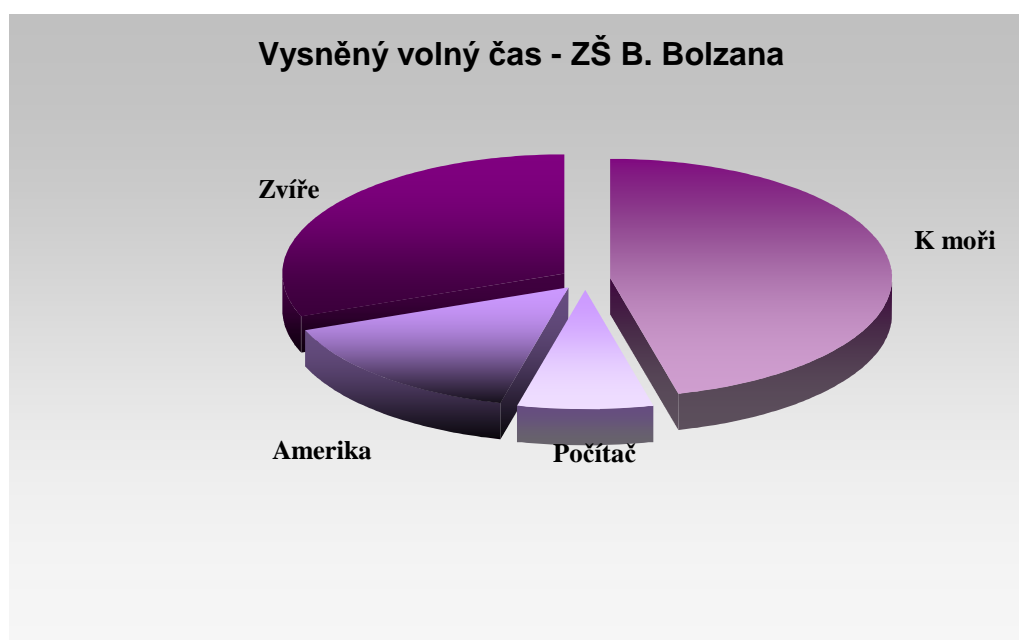
Graf 10: Vysněné trávení volného času – ZŠ Chýnov

Tabulka 12: Vysněné trávení volného času - ZŠ B. Bolzana

Tábor	Opuštěný ostrov	K moři	Počítač	Letní tábor	Disneyland	Minulost (fantasie)	Fantazie	K babičce	Amerika	Zvíře
Anna Ch.										I
Barbora P.		I								
Barbora Š										I
Karolína K.										
Karolína L									I	
Lucie K.									I	
Natálie J.		I								
Petra K.		I								
Sandra P.										I
Tereza P.		I								
Veronika D										I
Ondřej P.		I								
Vojtěch M.			I							
Průměr		6	1						2	4

Graf 11: Vysněné trávení volného času – ZŠ B. Bolzana

Děti z Chýnova pochopily zadání přesně tak, jak jsem chtěla. Většina dětí se v psaní úplně vyžívala a snažily se toho vypsát co nejvíce. Jelikož jsou to děti z malého města, mnoho z nich nikdy nebylo u moře. Proto se také dovolená u moře vyskytovala tak často. Velmi čtivé byly i texty o převtělení se do nějaké zajímavé bytosti nebo filmového hrdiny. Někteří si přáli zůstat sami sebou a do dob, nebo na místo, kde se film natáčel, se chtěly jenom podívat, někdy i zažít to dobrodružství, co hlavní hrdina.

Vyskytoval se zde měsíční výlet na opuštěný ostrov, kde chtěl dotyčný se svými přáteli žít jako Robinson. Hledat si potravu, stavět obydlí, zbraně. Dále zde také byla cesta do středověku, kde se chtěl chlapec stát se rytířem, bojovat, být slavným a hned pak cestovat do pravěku, za účelem vidět tyranosaura, potkat mamuta. Jeden chlapec si nejvíce přál jet do Disneylandu se svými rodiči a také na mistrovství světa v ledním hokeji. Velmi zajímavý byl i výlet do Narnie a prožívat zde dobrodružství jako v Letopisech Narnie. Stejně tak výlet na Madagaskar, kde by potkal zvířátka ze stejnojmenného filmu. Dovolená k moři byla většinou do Itálie a Chorvatska.

Zajímavé bylo například, že jedna dívka by ráda jela jenom na letní tábor nebo jeden chlapec by si za peníze koupil počítač, u kterého by pak doma seděl a hrál hry. Některé práce příkládám v příloze. Zde je také vidět, že texty jsou plné chyb, protože se děti spíše soustředily na obsah než na správnost psaní.

Děti na ZŠ v Táboře by si většinou raději za velké množství peněz pořizovaly hmotné věci, které by si jednou přály. A stejně jako na druhé ZŠ to byly dovolené u moře nebo cestování Amerikou. Opět se zde opakuje Itálie, Chorvatsko, dále pak Francie, Řecko. Všichni žáci, respektive žákyně, které uvedly, že by si pořídily zvíře, by chtěly koně. Některé z nich, jak již bylo výše uvedeno, mají možnost chodit na jezdectví, proto by si přály koně svého. K němu samozřejmě stáje, výběh, statek, krmení, jezdeckou výstroj, apod.

Bohužel u dětí ze školy B. Bolzana se moc fantazie nevyskytovalo. Je to škoda, když měly takové možnosti se zamyslet a rozepsat. Ale rodiče těchto dětí to mají jednodušší v tom, že většině z nich mohou jednou jejich přání splnit, protože např. dovolená u moře není až tak nákladná záležitost.

5. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak využívají děti mladšího školního věku svůj volný čas po příchodu domů ze školy, o víkendu a o jarních prázdninách. Zdali jsou nějaké markantní rozdíly mezi dětmi z menšího města a z většího okresního města. Dále pak rozdíly mezi dívkami a chlapci.

Výzkum, který jsem provedla na dvou Základních školách, mi přinesl několik zajímavých poznatků. Nejvíce mě asi překvapilo, že ani jeden z 26 respondentů netráví většinu času u počítače. Což při dnešním vlivu médií na děti, každý předpokládá. Ovšem toto pozitivní zjištění rychle nahradilo pasivní trávení volného času díváním na televizi. Což byla činnost převažující v obou městech, jak o víkendu, školním týdnem tak o prázdninách. Nejvíce voleb však získalo v obou městech trávení volného času venku s kamarády. To se dá považovat za aktivní trávení volného času, protože děti tohoto věku většinou netráví čas venku vysedáváním na lavičkách a zastávkách, navíc v zimě. Ale dokážou si společně hrát a vymýšlet činnosti, které dělají rády, ať už jdou bruslit, koulovat se nebo stavět iglú.

Dost mě tak překvapilo, jak málo dětí se věnuje aktivně nějakému sportu. Jenom jeden chlapec z tábořské školy pravidelně po škole chodil na fotbal. A tři děvčata na jezdectví. Nikdo jiný nevyužíval žádnou z nabídek zájmových sdružení ve svém městě nebo okolí. Každý si hledá sám nějakou činnost, kterou by svůj volný čas zaplnil. Asi bych viděla chybu nejen na straně dětí, ale také na straně rodičů. Dokud jsou to děti mladšího školního věku, rodiče by je měli podpořit v činnosti, která je baví a umožnit jim docházet do zájmových sdružení i mimo jejich školu.

Rozdíly mezi školami, jak jsem uvedla výše, jsou. V tábořské škole děti dochází do zájmových institucí. A o prázdninách bylo i několik z nich na horách. Děti z chýnovské školy trávily volný čas většinou doma.

Chlapci a dívky se také liší. Sledování televize a čas strávený s kamarády je u obou poměrně vyrovnané. Avšak překvapivé bylo, že například hry na počítači hrály dívky a pomoc doma rodičům a domácí práce převažovaly u chlapců.

V závěru bych tedy řekla, že u dětí mladšího školního věku z mého výzkumu, je aktivní a pasivní trávení volného času poměrně vyrovnané.

Pro zajímavost jsem chtěla ještě zjistit, jak by si děti představovaly strávit svůj vysněný volný čas. A výsledky opravdu zajímavé byly. Někdy mě až udivovalo, na co

někteří dokážou přijít. Nejčastěji se vyskytovala v obou školách dovolená u moře. Myslela jsem si, že dnes jezdí k moři každoročně s dětmi skoro každý, ale je vidět, že jsem se spletla, protože velké procento dětí uvedlo, že u moře ještě nebylo. Nejzajímavější byly ovšem fantastické představy některých, o převtělení do filmového hrdiny nebo cestování časem do dob, do kterých by se rádi podívali. Některé práce mě opravdu pobavily. Je vidět, že některé děti ještě úplně nepohltilo, to co se právě děje kolem nich, ale žijí si ještě ve svém fantasy světě. A to je dobře. Nechme je v něm ještě chvíli žít.

6. Seznam použité literatury

- (1) ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-7178-463-X.
- (2) LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006, 368 s. ISBN:978-80-247-1284-0
- (3) JOBÁNKOVÁ, M., BARTOŠÍKOVÁ, I., JIČÍNSKÝ, V., KVAPILOVÁ, J., MINIBERGEROVÁ, L. *Kapitoly z psychologie pro zdravotnické pracovníky*. 3. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2003. 225 s. ISBN 80-7013-390-2
- (4) ŠTOLFOVÁ, M. (1998). Blog.cz [online]. 18.2.2008 [cit. 2011-04-19]. *Školní zralost*. Dostupné z:< <http://trishamad.blog.cz/0802/skolni-zralost>>
- (5) KUSÁ, M. Prosestry.cz [online]. [cit. 2011-04-21]. *Mladší školní věk z psychologického hlediska*. Dostupné z <http://www.prosestry.cz/studijni_materialy/psychologie/mladsi_skolni_vek_z_psychologickeho_hlediska >
- (6) Mladší školní věk. Maminka.cz [online]. 17.6.2009 [cit. 2011-04 - 21]. *Mladší školní věk*. Dostupné z:<<http://www.maminka.cz/clanek/deti-a-materstvi/mladsi-skolni-vek-6-az-11-let>>
- (7) MATĚJČEK, Z., LANGMEIER, J. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981. 224 s. ISBN neuvedeno
- (8) Vliv party a vrstevníků. Zsdetska.cz [online]. [cit. 2011-04-21]. *Vliv party a vrstevníků*. Dostupné z: <<http://www.zsdetska.cz/oskole/preventista/parta.html>>
- (9) HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

- (10) HAJNÝ, M. Odrogach.cz [online]. [cit. 2011-04-23]. *Pravidlo tří P*. Dostupné z: <<http://www.odrogach.cz/index.php?disp=texty&sess=&p=2&shw=100135>>
- (11) Vágnerová, M., *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum 1999, 353 s. ISBN 80-7184-803-4
- (12) RAKOVÁ, P., MATUŠ, J., KRÁTKÝ, K. Vemeste.cz [online]. 27.4.2011 [cit. 2011-05-12]. *Mladší školní věk*. Dostupné z: <<http://www.vemeste.cz/2011/04/mladsi-skolni-vek/>>
- (13) JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-697-7
- (14) KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.
- (15) HODAŇ, B., DOHNAL, T. *Rekreologie*. Olomouc: Hanex, 2005. 53 s. ISBN 80-85783-48-7
- (16) PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha : Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
- (17) PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. Praha : Portál, 2006. 271 s. ISBN 80-7178-944-5.
- (18) PÁVKOVÁ, J. *Průvodce studiem Pedagogika volného času*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 2003. 29 s. ISBN 80-7083-757-8.
- (19) SPOUSTA, V. et al. (1997). *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Pedagogická Fakulta, Masarykova Univerzita. 1994. 183 s. ISBN: 80-210-1007-X.
- (20) VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia, 2001, 175 s. ISBN 80-86384-00-4
- (21) KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2004. 356 s. ISBN 80-223-1930-9.

7. Seznam obrázků

Obrázek 1: Poloha a velikost měst Tábor a Chýnov	45
Obrázek 2: Znak města Chýnova	45
Obrázek 3: Znak města Tábora	47

8. Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet dotazovaných dívek a chlapců v jednotlivých ZŠ.....	49
Tabulka 2: ZŠ Chýnov – Trávení volného času - víkend.....	50
Tabulka 3: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času - víkend	52
Tabulka 4: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – školní týden	54
Tabulka 5: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času – školní týden	56
Tabulka 6: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – prázdniny.....	58
Tabulka 7: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času – prázdniny.....	60
Tabulka 8: Porovnání trávení víkendu na obou ZŠ.....	63
Tabulka 9: Porovnání trávení školního týdne na obou ZŠ	65
Tabulka 10: Porovnání trávení prázdnin na obou ZŠ	67
Tabulka 11: Vysněné trávení volného času - ZŠ Chýnov.....	70
Tabulka 12: Vysněné trávení volného času - ZŠ B. Bolzana.....	71

9. Seznam grafů

Graf 1: ZŠ Chýnov – Trávení volného času - víkend	51
Graf 2: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času - víkend	53
Graf 3: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – školní týden.....	55
Graf 4: ZŠ B. Bolzana – Trávení volného času – školní týden.....	57
Graf 5: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – prázdniny.....	59
Graf 6: ZŠ Chýnov – Trávení volného času – prázdniny.....	61
Graf 7: Porovnání trávení víkendu na obou ZŠ	64
Graf 8: Porovnání trávení školního týdne na obou ZŠ.....	65
Graf 9: Porovnání trávení prázdnin na obou ZŠ	67
Graf 10: Vysněné trávení volného času – ZŠ Chýnov	70
Graf 11: Vysněné trávení volného času – ZŠ B. Bolzana.....	71

10. Přílohy

10.1 Dotazník pro žáky

10.1.1 Vzorový dotazník

Jihočeská universita v Českých Budějovicích - Pedagogická fakulta
Klára Duchová - DP - Jak tráví volný čas děti na 1. stupni ZŠ

Jméno a příjmení:	
Třída:	
Základní škola:	

víkend	19.2.2011 celý den				
	20.2.2011 celý den				

skolní týden				
21.2.2011 15:00-20:00				
22.2.2011 15:00-20:00				
23.2.2011 15:00-20:00				
24.2.2011 15:00-20:00				
25.2.2011 15:00-20:00				

prázdniny				
28.2.2011 celý den				
1.3.2011 celý den				
2.3.2011 celý den				
3.3.2011 celý den				
4.3.2011 celý den				

10.1.2 Ukázky vyplněných dotazníků

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích - Pedagogická fakulta

Klára Douchová - DP - Jak tráví volný čas děti na 1. stupni ZŠ

Jméno a příjmení:	<i>Raduik Jovan</i>
Třída:	<i>4. B</i>
Základní škola:	<i>Chýnov</i>

víkend	19.2.2011 celý den	<i>Slavil jsem svůj svátek.</i>
	20.2.2011 celý den	<i>Čeal jsem MA a ČJ pro doma.</i>

1000

školní týden				
21.2.2011 15:00-20:00				Koukal jsem na televizi.
22.2.2011 15:00-20:00				Hral jsem na počítači
23.2.2011 15:00-20:00				Lexel jsem si poslehl v hřebeně.
24.2.2011 15:00-20:00				Hral jsem si z autičkami.
25.2.2011 15:00-20:00				Uklízel jsem pokojik.

Jan

prázdniny	
28.2.2011 celý den	Byl jsem v knihovně.
1.3.2011 celý den	trouboval jsem Morkana.
2.3.2011 celý den	jezdil jsem na kole, bratřích.
3.3.2011 celý den	čel jsem si a psal čtenářský deník.
4.3.2011 celý den	Byl jsem v parku a hrál jsem si kamarádkou a se sestrou.

Jihočeská universita v Českých Budějovicích - Pedagogická fakulta
Klára Douchová - DP - Jak tráví volný čas děti na 1. stupni ZŠ

Jméno a příjmení:	<i>Yvona Vojtěch</i>
Třída:	<i>4.B</i>
Základní škola:	<i>ZŠ Chýněves</i>

víkend	19.2.2011 celý den	<i>Do celého dne jsem pomáhala s dělníky stavět voličku pro školuby</i>
	20.2.2011 celý den	<i>Uživil jsem si neděle, byl jsem souběžně s jím u nás na dělníci. Připravoval se do školy</i>

Střeva

školní týden	
21.2.2011 15:00-20:00	Co připravuji domů jsem šel ven si hrát. Pak jsem dělal úkolky.
22.2.2011 15:00-20:00	Co připravuju domů jsem šel ven. Pak jsem šel se připravovat do školy.
23.2.2011 15:00-20:00	Byl jsem na počítači a připravoval do školy.
24.2.2011 15:00-20:00	Když jsem přišel domů šel jsem ven.
25.2.2011 15:00-20:00	Pomáhal jsem tatínkovi savič voličem.

prázdniny				
28.2.2011 celý den				Byl jsem na výletě. Koupal jsem se na Sebečově.
1.3.2011 celý den				Byl jsem nakupovatá byl jsem na procházce.
2.3.2011 celý den				Byl jsem nakoupit a navoňáve.
3.3.2011 celý den				Pomáhal jsem sabinový
4.3.2011 celý den				Pomáhal jsem sabinový v lese.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích - Pedagogická fakulta

Klára Douchová - DP - Jak tráví volný čas děti na 1. stupni ZŠ

Jméno a příjmení:	Michal Svoboda
Třída:	4.B.
Základní škola:	Chýnov

víkend	19.2.2011 celý den	Byli jsme v babičky v Kozmíčově v spaly jsem s mamou.
	20.2.2011 celý den	Byli jsme s tetou na procházku.

školní týden	
21.2.2011 15:00-20:00	<p>Průběh jízny do školy a souběžně jsem si na sedáčku a něco jsem se.</p>
22.2.2011 15:00-20:00	<p>Průběh jízny na kole</p>
23.2.2011 15:00-20:00	<p>Šel jsem ven číst si knížku.</p>
24.2.2011 15:00-20:00	<p>Byl jsem ~~na~~ venku.</p>
25.2.2011 15:00-20:00	<p>Šel jsem za sebou do Tábora.</p>

2011

prázdniny	
28.2.2011 celý den	Jel jsem na kole do kramu.
1.3.2011 celý den	Jezdil jsem nůžke.
2.3.2011 celý den	Jelysme do kosmic.
3.3.2011 celý den	Byl jsem venku.
4.3.2011 celý den	Čistili jsme kotel.

10.2 Ukázky prací – vysněné trávení volného času

Chlěl bych se Narnie a bych poznal ^{Edvarda} Aspinall
a bych se koupal a bych si užíval
a bych si vzal bych si revolver brokov-
nicu a sniper. Poznab bych prince Lwa a bych
a Běičpa jel bych do starověku a sně bych
se teleportoval do ~~do~~ budoucnosti kde by byli
úplně zdraví a aula by tam židlo sama
a pak bych jel do NFW YO RKV na sochu
svobody a pak do ^{Čarů} a věděl na sife-
lover věř a podíval bych se na
Madagascar a šel bych na ^{bych} comp a jel bych
na misi a hodil ^{bych} teleportu na zem ^{alduje}
by vybuchla tak bych byl slavný a
jediný člověk na zemi.

Chystala bych jed na Velehrad, protože tam mám babičku, dědu, tetu, strýdca, sestřenic, bratrance a prababičku. Byla bych tam 2 týdny s rodiči a sourozenci. Vrála bych si mobil sebou. Šli by jsme pěšky na hrad Buchlov, na hřiště a podívat se na hřbitov. Nějaký den by jsme chodili na túry. Šli by jsme k prababičce. Jeli by sme na Chabane na koni. Pak by jsme jeli na koních se babičkou na Velehrad a zpět. Pak jsme šli na samet Buchlovice, rozhlednu Brdo, hrad Cimburk, skálu Kozel, přehradu Koryčany, kemp, Zmeřavka, ZOO Lešná a skansen na Modré. Věstila bych si na Velehradě. Jeli by jsme se tetou, strýdkem a strýdkem Rudou a jejich dětmi do Uherského Hradiště. Všichni jsme si šli hrát na dětské hřiště. Pak bych šla s rodiči a sourozenci na procházku. Je tam moc hezká krajina, moc se mě tam líbí.

chtěla bych jet k moři.

Prosože jsem tam ještě nebyla.

Houpala bych se v moři a pospávala bych se.

Vzala bych s sebou nanku, šašku a bráčku.

Byla bych tam 2 týdny.

Váivala bych si sluníčko.

Já bych se měl podívat na opuštěný
ostrov. Vzal bych si sebou kamarády.
Vojtu Škrivana a Michala Dvořáka. ~~š.~~
Bylyby jsme tam na 1 měsíc. Jeli by sme
tam protože ^{by} jsme vyskoušeli jak
se najít, potravu, domov, udělat si
zbraně, lodě. Možná bych si tam
vzal psa. A když uběhne ten 1 mě-
sic vzaly by sme si ty věci co jsme
vyrobili sebou, ale mechaty by jsme
tam zničili kdyžby tam někdo
stroskoval.

já mřech všim chtěl bych jet ^{do} minulosti.
do rakve, chtěl bych být rampyřem,
chtěl bych sám já lřas, sřas kve.
Nepřimařsi selni. Nevidi selni.
Chťel bych být moeni. Jet do středa-
řěho, chťel bych sřit vřechny kamariady
se řřidy. být ryřřem. Obrany řrad
chťel bych jet do přareku. Podkad
Dyranasasra rexe. Podka Praveři
lidi, jak řale řeži mamu řa,
Chťel bych jet kmoři.

Kouřila bych si stěj
s dobrým vybavením aby se u mě
koně měli dobře to je blaženi!
potom bych si kouřila popoviřka
abych si mohla s někřm pavidel
a řěťe bych si kouřila halu na
jřždění a taky jřždění. a řeřemře
abych mohla dávat koně na řastvu
a řabyřek bych si řebřila na
starobně abych mohla jřřdit
na řavady.

Já bych chtěl do DISNE YLANDU
Protože jsem tam ještě nebyl.

Ale ani nebudu. A kdyby
jsem se tam nějakou náhodou
dostal, tak bych chtěl vidět
kousky drahy, plyšové kostými
Mickeyho a jeho přátele.

Chtěl bych, aby tam
byli moji rodiče a prožívali
svu krásu a odpočinek se mnou.

Chtěl bych tam sůstát
5 let.

Do DISNE YLANDU bych
Chtěl na Slovensko na mistrovství
světa v ledním hokeji.

A moc rád bych chtěl sledovat
na televizi české úspěchy.

Na Světových hrách.

Českým hokejistům se nedarilo,
se Švédskem jsme prohráli 6:1,
s Fínskem 3:2 a poslední s Ruskem
4:2. Nakonec jsme si odnesli
ze Světové - haly Golden^m
jeden bod